КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган

(С В Е Т)

Орган Чечено - Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ | № 42 (4334). | ЕРА 8 апрель 1970 ш. | Мах 2 кап.

СИХЕИ ДИКЕИ ХЬАЛДЕ НАХА ЧУБАХА ЦІЕНОШ

Берригача советски нака санна, политически къахьегамен хьинар айденна къахьег укх шера ленински къахьегама вахте латтача Нохч - ГІалгІай республика гІишлошьерашна. Шовй торонаш оарцагІъахай цар тІаййна юбилейни декхараш паччахьалкхен плани хилал хьалха кхоачашъяра.

Къаьстта бехктокхаме декхараш да пятилетка тІеххьарча шера Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене гІишлошъерашта хьалхашка латтараш. Укх шера цар хьалде деош да наха чубаха 65 332 квадратни метр хула цІенош. Наха чубаха цІенош хьалдара квартала план 134 процент кхочаш я еш, гІишлон управлене коллективо планагІа лаьрхІачул сосгІа хьалдаь даьха цІенош 4 500 квадратни метр я. Укх шера хьалхарча квартале Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене коллективо кхоачашдаь гІишлон-монтажни балхаш 30 процент дукхагІа кхинад соахк цу юкъа чакхдьахача гІишлон белхаш. Цхьакха СМУ яц управлене гІишлон-монтажни балхаш дарен шоай низаца балхаш кхоачашдарей кхаь бетта план кхоачаш да еш.

Нохч - ГІалгІай гІишлон управлене чуйоагІача гІишлон-монтажни управленешта юкъе белгальяьнна дика къахьег СМУ-4 коллективо. Генподрядах балхаш лара кхаь бетта план 134 процентишоай низаца кхоачашдаьча гІишлон балхий план 117 процентиа кхоачашъяй я СМУ гІишлошъераша. Толамца кхоачашдаьд цар тІаййца хинна юбилейни социалистически декхараш а. Иштта дика къахьегама толамаш даьхад СМУ-6 гІишлошъераша. ГІишлон - монтажни управленей хІара участке Іилмак лардa тІа вІаштІехьабаьккхаб къахьегам. Кулагашна дешъ хилача балхашта механизаци яьй. Пусковой объекташ йиллача хана йостенхара пуккагІболча гІишлошъераша шин сменагІа болх бу. Партийни, профсоюзни организацеша дахадаш тІахьожам лоаттабу наха чубаха цІенош хьалдечара гІишлон балхаш мишта лел хьожаш. ДукхагІйолча бригадашка, сменашка, участкашка гІишлошъерашта аккордно - премиальни системах алапа телга вІаштІехьаьккхад.

Цхьабакъда, Нохч - ГІалгІай гІишлон управлена чуйоагІача ерригача СМУ квартальни план кхоачашъяь яле а, хІаьа а тІехьа цхьадола кхоачамбоацараш ниййсла цар балха тІа. Дукха моттигаш нийсау къахьегамен производственни дисциплина телхаеш, брак йолаш цІенош хьалдеш. Каст-касте боллой дІа-юха буьлаш хувцалу, гІишлош хьальяьгa дІайода мах лакха ба. Бизарча низаца болх байтац гІишлон техникага. Уж кхоачамбоацараш къаьстта дукха нийслу СМУ-3, СМУ-11 коллективай балха тІа. ДІахо ла мегаргдолаш дац уж.

ГІишлош хьальяра чІоагІа аьттув болаш ха я хІана латтар. Из кхета а деш, хІара балха сехьатах магогга дикагІа пайда эцара наьхен материальни ресурсаш оарцагІъаха декхарийла ба гІишлон организацей кулгалхой. ТІаййца социалистически декхараш толамца кховчаш а деш, ленински юбилейна сийленца накъаяхар ций керттера декхар лархІа деза хІара участка, смена, бригада коллективо.

Болхлой низаш, гІишлон техника, механизмаш, паччахьалкхено хьахийна средстваш дІа-хьа я бийкъа лоаттае йиш яц.

Республикерча гІишлошъераша къовсалдаь тІаййцад «Халкъа боахама производства резервах дикагІа пайда эцарен экономе режим чІоагІъярен хьакъехьара «КПСС ЦК, СССР-а Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК письмо. ГІишлош хьалъеча техническе прогресс яра, хІаман кхоьбара, экономе режим чІоагІъяра, къахьегам Іилман ларда тІа вІаштІехьбаккхара гІишлошъеной дерригта низаш оарцагІа даха деза гІишлон организацей кулгалхоша. ХІара бригадаc хозрасчетах болх бергбола гІулакх вІаштІехьдаккха деза.

Айхха бувзам лоаттабе беза гІишлошъерашта, заказчикашта, генеральни подрядчикашта, проектировщикашта юкъе.

ХІана а тІехьа дукха моттьгаш нийслу гІишлон участкашка цхьан сменах мара гІишлон машинехи механизмехи пайда ца эеш. Вилзача низаца гІишлон техникага болх байтар кхоачашдала даргдоацаш гІулакх да.

Партийни, профсоюзни организацеша дилла а тІахьожам лоаттабе беза паччахьалкхен плани тІаййце социалистически декхарашн мишта кховчашлу хьожаш, магогга сихагІа производствана юкъехаьийта еза керда техника, хьалъеча гІишлой дикал лакхъяра, царга дІадодар кІезигдара.

Шенхаштта къовсам лоаттабе беза къахьегамен производственни дисциплина телхаерашца, гІишлош хьалъяра технологи телхаерашца, брак ерашца.

Укх шера планированен экономически стимулированен кердача системага бла кийчлуш я гІишлон организацеш. Цу системах болх беча организацей опыт кІоарга Іома а яь, гІишлошъерашта дІайоавийта декхарийла ба кулгалхой, инженерно-техническе болхлой.

Пятилетка тІеххьарча шера плани юбилея сийна тІаййца социалистически декхарашн хинал хьалха кхоачашдара тІеерзае еза хІара гІишлошъеччун уйла. Паччахьалкхен план кхоачаш ца еш цхьаккха коллектив хила йиш яц.

РОССИЙСКИ ФЕДЕРАЦЕ ОКРУЖНОЙ КОМИССЕШ

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо чІоагІйир барзІаллагІа хоржама СССР Лакхехьарча Совета Къамий Совет харжара Российски федерацегара йолча 32 окружной хоржамий комиссей состав.

Окружной хоржамий комиссешка хоржаа къахьегамхой 352 викал, царца 178 кхалсаг, 186 КПСС члени членалла вола кандидати, парте воаца 164 саг цаpeд 54 ВЛКСМ член.

Комиссешта юкъедаха 140 болхло, 60 колхозхо, 47 Іилма, халкъа образоване, культуран учрецІено ларвaрен болхло, 86 партийни, профсоюзни, комсомольски болхло, 19 советски, боахама, инженерно-технически болхлой эскара гІулакх деш вола саги.

Окружной хоржамий комиссей председателалла, председателин заместителалла, секретаралла чІоагІбаьа беза болча наьхен производстве хьалха латтарехи вола 22 болхлой къахьо, 30 партийни, 19 профсоюзни, 3 комсомольски болхло, 14 Іилман культуран деятель, 3 советски, боахама, инженерно-технически болхло.

Окружной хоржамий комиссешта юкъебаьйта къахьегамхой викалаш хоржар дика вІаштІехьдаьнна чакхдаьлар.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕ, ВЦСПС-е

Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара сийна лаьцача социалистически яхье доккхий толамаш дахарах КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совето Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о Ленински Юбилейни Сийлен Грамоташ еннай 2500 предприяте, организаце, колхоза, совхоза коллективашта.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о дег чура даькъала бийцар Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара мабоагІара накъабахара лаьцача социалистически яхье котбаьннараш, доккха баркал аьлар къахьегамхошта вай Даьхен экономикен культурен дегІайоалаеча юкъе цар доккха дакъа лацарах, чІоагІа тийшар Ленина хьалхе а вьнар кхоачашдеш болхлоша, колхозхоша, инженераша, техникаша, Іилман культуран болхлоша, городен юртен берригача къахьегамхоша социалистически яхья байракх лакхагІа айергхиларах, дІахо а халкъа боахам дегІабоалабара, общественни производства эффективности къахьегама овсарлен лакхъяра, рузкъа кхомбара, лорадара тІехьа лоаттабу къовсам кхы а лакхбергхиларах.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ВЦСПС-о дерригa советски халкъ тІахьийхар юбилейни, 1970 шу паччахьалкхен планашц КПСС XXIII-ча съезда решенеш кхоачашъяра, вай мехка коммунизм хьальяра тІаййца социалистически декхараш керда доккхий толамаш доахаш кхоачаш а тІеххховчаш а дарца белгалдаккхара.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна аьржача яхье эггара белгалъяьннеи КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС Ленински Юбилейни Сийлен Грамоташ еннек Нохч-ГІалгІай АССР предприятей, организацей, совхозий, колхозий коллективаш:

ГРОЗНЕНСКИ ХИМИЧЕСКИ КОМБИНАТА; «МАЛГОБЕКНЕФТЬ» МЕХКДАЬТТА ПРОМЫСЛОВИ УПРАВЛЕНЕ; «СТАРОГРОЗНЕФТЬ» МЕХКДАЬТТА ПРОМЫСЛОВИ УПРАВЛЕНЕ, г. ГРОЗНЫЙ; «ЧЕЧИНГУШВОДСТРОЙ» ГІИШЛОШ ЕЧА УПРАВЛЕНЕ, г. ГРОЗНЫЙ; ЦІЕЧА ЭСКАРА ЦІЕРАГІЧА КОЛХОЗА, СУНЖЕНСКИ РАЙОН.

КПСС Центральни Комитете, СССР Лакхехьарча Совета Президиуме, СССР Министрий Совете

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето социям бавб Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара сийна тІемен политически кийчо еш эггара доккхагІа толамаш даьхача ТІема Низий эскара соединенешта, дзакъонта, кемашта, тІема дешара заведенешта, военни учреждеиешта «Ленински Юбилейни Сийлен Грамоташ лойла, аьнна.

КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето даькъала бийцар Владимир Ильич Ленин ваь 100 шу дизара мадоагІара пакъадахара кийчо еча белгалъяьнна эскара коллективаш. Вай Даьхен оборони низ чІоагІбара гІулакка юкъе цар дакъа лацарах доккха баркал аьлар СССР ТІема Низий берригача бІухошта, чІоагІа тийшар социалистически Даьхе лораярах лола Ленински ваккеташ салташа, матросаша, сержанташа, старшинаша, эпсераша, инаралаша, адмиралаша тІехьа тІайоагІача хана а Советски паччахьалкхен обороноспособность чІоагІъергхиларах хадданза тІемен политически знанеш эргайовхаш товергхиларах, эскар тІема кийча хилар лакхдергхиларах.

МЕХАНИЗАТОРИЙ КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Юбилейни шера дехка зуьнтьам чуэцара хьажа иць кІезиг[illegible] республика колхозийи совхозийи кхашка.

Дика толамаш даьхад свекла напаераш. Цар 1900 гектара тІа свекла дІайийней. Совхх цу юкъа 60 гектар мара йийнацар.

Дукхача районашка дІанеш латт гІадуергаш. Наурски раонерча механизатораша планах 600 гектар дІаоазаяь, 730 гектар дІайийнай, хІаьта республика гІолла кІезиг из мелза культура дІайийнай 3890 гектара тІа.

Дукхача боахамаща кхоачашъяьй плата хлатбобоен культураш [illegible] дІасра план. МалгІабика районерча боахамаш планах дІае оазаръ 1290 гектар яр. хІаьта тІавзае цар уж культураш дІайийнай 1611 гектара тІа.

Цу даьхьа план 114 процент кхоачашъяй Ачхой-Мартана района механизатораша.

Дика къахьег укх денош республика Шуцадараш леладераш а. 3440 соегІача гектара тІа дІадийнад цар бежцадераш. Совхерчул дукха дуьнегІа хул уж.

Цхьабакъда, республика дукхачи боахамашка лерттІо вІаштІехьдаьладац хьашкара белхаш. Ледара, латт кхашка хий диллара гІулакх. Грозненски района боахамашка 1 апрель тІеккхочаш 3200 гектара тІа хий диллa дезаш дар, хІаьта из 1130 гектара тІа мара диллаздац, МалгІабика районе 1100 гектара тІа хий диллa деза, 185 гектара тІа мара диллаздац. Иштта ледара латт кхашка хий дуллаш Сунженски районе а.

Цу районашка бизза пайда эцац хий деттача установкех. Шин сменах болх бергбелаш вІаштІехьданзац гІулакх.

Цхьайолча колхозийи совхозийи кхашка дукха овсар Іаьнад.

Къаьстта белгалдаккха дезаш да цхьаьхо гІулакх. Хеш ма дий юбилейни шера 525 эзар тонн ялат чуэца аьнна республика ялат лелора дош деннила. Цхьабакъда цхьайолча колхозашка совхозашка лаьттах хьетамца пайда эцац, ялат дІадуьтта шерданц. Цхьайолча меттигашка совхозерчул кІезигагІа дІадуь ялат. Из мелла ла метаргдац. Ялат дуьнегІа дІадоро торонаш лела еза. Кхетамца пайда эца беза лаьттах.

Колхозий, совхозий кулгалхой, берригa механизаторий декхарийла ба ловцача зенен агротехнико дІадаккхача тайпара кхашкара белхаш чекхдаха. Берригa низ тІабаькхийта беза юбилейни декхараш кхоачашдара. Сухалбе кхашкарча белхий.

СТОЛИЦА ХЬАЛХА ЛАТТАРИЙ СОБРАНИ

МОСКВА, 7 апрель. (ТАСС-а корр). Тахан Союзий ЦІен Колонни зале В. И. Ленин ваь 100 шу дизара сийна тІаййца социалистически декхараш хинал хьалха кхоачашдаьча столица производства хьалха латтарий собрани хилар.

Собрани хьайийллар МГСПС председатела Л. В. Петрова.

Производства новатораш даьккала бийцар КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС МГК хьалхарча секретара В. В. Гришина. Цо дийцар хьатІадоагІача субботника москвичаш мишта кийчлу.

Собранено юкъе дакъа лоацараша ленински юбилея сийна тІаййца декхараш кхоачашдара хьалхагІара итогаш йир.

Грозненски химически комбината цехашта юкъе аьржача социалистически яхье хьалха латтачарех я № 1-101 йолча цеха коллектив. Новкъосташта зьохкам а телаш, къаьстта дика къахьегарца белгалбаьккха ба йоккхагІйола аппаратчица Буракова Лидия, аппаратчица Карпова Нина, смена начальник Кузнецов Анатолий, кхьораш. Цар массаза а тІеххховчашъю смени нормаш.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьтто хьа) Л. Буракова, Н. Карпова, А. Кузнецов.

С. ХУГАЕВА сурт.

ТХО КИЙЧЛУШ ДА

Укх бетта 11-ча апреле хургйолча Ерригсоюзни ленински субботника лынкар кхо ца деш кийчо еш ба тхе колхоза къахьегамхой. Цу дийнахь субботнике дакъа лоацаш хургаа юрта ваха 500 саг. Больнице, школе артела правлене, конторе, кхача организацешка болх беш юрта белхаш бола нах ба уж. ХІаьта колхозхоша боахама производстве къахьегаргда. Белгалдаккха доагІа хургйолча субботника чотах колхоза къахьегамхоша цхьа кІира хьалха 4 апреле а субботник чакхьяьккха хилар. Цу дийнахь колхозхоша Ерригсоюзни субботнике хІаюргйолча гаьнашта лаьрхІа кІоагаш даьхар, зизай клумбашта планировка йир лаьтта аьхар, цувхаш дІаяьхар, кхьодола балхаш дир.

ТІадоагІача субботнике дукха гІулакхаш де лерхІ колхоза къахьегамхоша Иштта, юртарча больница хьалхашка сквере. Цу скверe дІайоагІаргьа крымски дийхка, хьеха, бІарий, ерриташ кхо бІаь са. ЖагІ буллаш тоаергьа Ленина. 1 Мая цІерагІа улицаш. Шн бІаь крымски дийхкийн кхо бІаь бІарийн гаьнаш егІа, кхоь йоккха зизай клумба яь товаь хозьергьа колхоза центральна усадьба. Ишта гаьнаш егІа, зизай клумбаш яь кийчьергьа фермаш, кхаш лелацеча бригадай станаш.

Цу дийнахь колхозхоша къахьийга даькха деррига ахча пятилетка фонда юкъегІоргха.

А. МИХАЛЕВА.

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза парткома секретарь.

ІИЛМА СЕССИ

7 апреле Москве КПСС ЦК-арча общественни Іилмай Академе хьайийллар «В. И. Ленинн советски араьхьара политикен» яха Іилма сесси. Из ю СССР араьхьара политикан СССР Іилмай Академе дунен халкъашта юкъерча отношенейн исторе проблемай Іилма совето, дунен халкъашта юкъерча отношеней Московски паччахьалкхен институто, ООН-а новкъостий дара СССР-ерча Ассоциаце.

Сессе балха юкъе дакъа лоацаш ба Болгаре, Венгре, ГДР, Румыне, Чехословаке Іилмахой.

Хьалха дош а делаш сесси хьайийллар академик В. М. Хвостова.

(ТАСС корр.).

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШ—ЮБИЛЕЙНИ ВАХТЕ

Дика къахьегаш хьабоагІа юбилейни шера республика хьайбаш леладераш. Соахк хьалхарча квартале ехкаргул барзІ процент дукхагІа оххай шура, 1,6-зза дукхагІа дехкад фуаш.

Цхьадолча вай боахамаша хоаттабе безаш лакха хьокхамаш даьхад. Царех я укх денош Ленински Сийлен Юбилейни грамота енна Сунженски района Шеча Эскара цІерагІа колхоз. Хьалхарча шин бетта квартальни план кхоачашъяьй цу колхоза ферчай коллективаша. Аьттув болаш къахьийгад Сунженски района кхыча боахамаша а. Квартальни планал соегІа 50 тонн дулх, 345 тонн шура, 893 эзар фуъ дехкад цар.

Республика боахамаша Даьхен пункташка 107 процент дулх хьайбаш дІачуденнад. ЛийрхІачул дукха дукхагІа дехкад хьайбаш Надтеречни, Наьсарен, Наурски, Ножай-Юрта, Шелковской, кхыча районаша.

Укх шера хьалхарча квартале чІоагІа аьттув боалаш къахьийгад республика кхо тІара оалхазараш лелаеча фермай къахьегамхоша. Квартальни план 17 процент тІехкхоачаш я еш доагІачул 2,6 миллион дукхагІа фуъ дехкад цар.

Цхьабакъда, цхьадолча хьокхамех декхар тІаднсад республикана. Хьалхарча квартале шура йоахара план 5 процент кхочаш ца еш йисай. Планах йохха езачул 1400 тонн кІезигагІа ехкай шура Грозненски района боахамаша. Соахк цу юкъах яьккхачул 16 процент эшаш я из. ТІехьайисай Наурски района колхозаши совхозаши.

ХІанз юбилейни шерарча хьалхарча квартале баьча балха итогаш яьй фермашка. Балхаш нийслеиня кхоачамбоацараш гучадоахаш, резерваш лехаш, хьайбай продуктивность лакхъяра мероприятеш белгалъеш ба хІанз хьайбаш леладераш. Юбилейни декхараш кхоачеш ца деш дита йиш яц?

I КВАРТАЛЕ ХЬАЙБАЙ ПРОДУКТАШ ЙОХКАРАХ ЙОЛА СВОДКА (план проценташца)

Районаш	дулха хьайбаш	шура	фуаш
Ачхой-Мартана	100	101	101
Ведана	109	—	108
Грозненски	104	70	117
Гудермесски	69	110	112
МалгІабика	100,8	103	152
Надтеречни	111	92	115
Наьсарен	111	109	103
Наурски	112	96	152
Ножай-Юрта	147	—	126
Советски	149	—	70
Сунженски	104	112	119
Урус-Мартана	132	105	100,8
Шаьла	112	104	103
Шелковской	108	105	126
Ерриго	107	94,4	117
Цу даькъе колхозаша	107	103	134
Министерства совхозаша	81	81	94
«Грозненко» совхозаша	132	99	—
«Скотопрома» боахамаша	175	69	—
«Консерваплодоовоща» объединене	Зяза тІех	115	128

РСФСР-гара КЪАМИЙ СОВЕТЕ ХОРЖАМАШ ДАРА ЙОЛЧА ГРОЗНЕНСКИ ОКРУЖНОЙ ХОРЖАМИЙ КОМИССЕ СОСТАВ ЧІОАГІЪЯРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

«СССР-а Лакхехьарча Совета хоржамаш дарах йолча Положене» 47, 48, 49 статьяшка хьежжа РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума сояам бу:

РСФСР - гара Къамий Совете хоржамаш дара йола Грозненски хоржамий комисси чІоагІйойла общественни организацей, обществаш, къахьегамхой коллективай е эккалаш юкъе а бохийташ:

Хоржамий комиссе председатель **Ведерников** Николай Иванович — профессиональни союзий Нохч-ГІалгІай областной советагара.

Хоржамий комиссе председатела заместитель **Каймаразов** Гаьи Шахвелиеви — СССР Іилмай Академе Дагестански филиала исторе, метте, литература Іилматохкама институтa Іилма болхлошкарен гІулакхерча нахагарен.

Хоржамий комиссе секретарь **Боков** ХьакІаьша Хьажбикар — Нохч - ГІалгІай областной коммунистически организацегара.

Хоржамий комиссе членаш:

Валаева Марзият Хидриевна — Дагестански АССР Хасавюртовски района «Правда» яхача колхоза колхозхошкара.

Гамзатова Пизллат Магомедовна — Дагестански АССР Казбекски района «Дружба» яхача колхоза колхозхошкара.

Джамалдаева Шема Хаджиевна — Нохч - ГІалгІай АССР Грозненски района 1 Мая цІерагІча колхозхошкара.

Карпова Валентина Григорьевна — Кагнахой Ерригсоюзни Ленински Коммунистически Союзя Заводской районни организацегара, Нохч - ГІалгІай АССР.

Коробова Мария Федоровна — Астраханcки городской коммунистически организацегара.

Марченко Вера Матвеевна — юрта боахамен заготовкийн болхлойн гІулакхерча наьхен профессиональни союза Нохч - ГІалгІай областной организацегара.

Савидов Александр Константинович — III Интернационала цІерагІча кемаш тоалеча завода болхлошкара, инженерно - технически болхлошкара, гІулакхерча нахагара, Астраханcки область.

Сафонов Виктор Васильевич — Кизлярски электроаппаратни завода болхошкара, инженерно - технически болхлошкара, гІулакхерча нахагара, Дагестански АССР.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель М. ЯСНОВ.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва,
1970 шера 6 апрель.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА

Урус - Мартана района Мичурина цІерагІча совхоза механизатораша юртбоахама техника, инвентарь ханнахьа тоаяр бахьан долаш вІаштІехьдаьннад кхашкара балхаш дІадоладе. ХІанз къовсадаь даьнна юртбоахама культурашта, къаьстта шекара свеклана обработка яра дош. Шекара свекла кхееча хьа мел деш кола балхаш (нийлхьяр, культивации яр, лаьтта яамцадаккхар, лаьккхаш дахар, гербицидаша опылени яр) механизированни кьисапе дергдолаш да. Цу гІулакхо горо хулийтаргьа алапеча лу ахча нийсса ах кІезигде. къахьегама овсарле лакхъе, хІаьта хьалха цхьан гектара тІа шекара свекла кхееш дІадодаш хинначa ахчах шинъ ах гектара тІа из кхее. Цу тайппара механизаци ергья укх шера сомий бешамашта гІулакх дарен хьажкІаш кхееча балхаштен.

Хьалха дІанхача шерашка ца хиннача тайпара бехктокхаме декхараш тІаййцад къахьегамхоша укх шере. КІера гектара тІара 300—350 центнер шекара свекла, 35—45 центнер хьажкІаш, 25—30 центнерал кІезигагІа долаш кІа чуда лерхІ цар. ХІаьта сомий бешамаш леладераша дош деннад хІара гектара тІара планах боагІачул шоззи дукхагІа сом бакха. Кховчашее низкъала хургда уж декхараш.

Шоай дош кхоачашдара оарцагІбаьннаб хІанз кхаш. леладераш. Лааттандара тІоадал соцаш 1850 гектара тІа маккаш ди-ллад механизатораша. 1956 гектара тІарча гуоаь дийнача алата минеральни удобренеша подкормка яьй, хІаьта 1020 гектара тІа хий диллад.

ХІанз дІайийна яьнай совхозе бІаьстан юкъе юш культураш: кей, горох, люцерна. ДІаде ходадыд баьцадаараш. Уж дІасуергдолча кхашка 2 эзар тонн органически удобренеш ечай.

Къаьстта дуьша безам ба са сомий бешамаш леладераша доча балхех. Гаьнашта гонахьара лаьтта ахкаш. Гаьнаш лІа яьннай, царна кІира тахай. ХІанз лазарсашен са ловхача-деде хІамашатен духьала молхаш еташ латт. Цхьаро опрыскивани яь яргья массехк дийнахь. Уж балхаш къаьстта дика вІаштІехьдаьхад Ш. Алдамова, М. Исаева кулгалдеча бригадаша.

Тахан - кхоана шекара свекла дІае а боладургба механизатораш. ХІанзале, кхаьнка органически минеральни удобренеш а йохкаш культиваци яь баьннаб уж шекара свекланa кьоастадьча кхашка. ХьажкІаш дІае кийчлуш ба хьалхе а вІашагІъеххача звеной механизатораш.

Г. МЕЖИДОВ.

В. И. Ленин ваь 100 шу дизарга

В. И. Ленин Кремле Коминтерна I конгресса президиуме. Москва, 1919 шера 2—6 март. Аьрдехьара аьттехьа — Г. Эберлейн, В. И. Ленин, Ф. Платтен. ТАСС фотохроника.

НОВКЪОСТ ЛЕНИНЦА ВIАШАГIКХЕТАР

Франческо МИЗИАНО

Мизиано Франческо (1884 — 1936) — итальянски дунен халкъаъшта маьерчен болхлой болхма деятель. 1907 шера Итальянски социалистически парте ваххан, 1921 шера Компарти вIашагIйоллача дакъа лаьцна, цун ЦК членалла держа хиинав. Профинтерна член хиинав.

ЛЕНИНАХ аздар халел бехктокхамен деккар да. Эзараш, итташ, бIаьш эзараш болча наха чотъяь варгвоацаш дукха мугIараш кетадаьд цунна. Цун уйла еш ба Россера, Англера, Италера, Францера, Америкера, Уругвэера, Конгора — дунен массе миIингера миллионаш бола нах, цунна дагалаьттараш, цун вахар Iомаду, цун дешо, хьехамо дег чу йоссаьвча сийлахь - йоккхача уйлаица бах.

ХIанзалца хьа Ленинах яздьвоам аьнпачоан тIатоха фуд? Ленин санна хьестаьвешн цунна санма сийдешн цхьаккха а ваи. Ленинах санна дукха дикадараш дувцашн дукха во дараш дувцашн цхьаккхъ а ваи. Ленинах вла юкъердар долаш дац.

Из—е дика мел дола кIема, е дерригa айпаш шийна чулоацаш ва. Цхьабараша яхчох — из боарам боашцаш вина саг ва, воккар нахчох—боарам болашш къоза ва.

Цу белгалдаьхарашка хьагучаяьнкай Ленина ше хьестаь къаьгга, хьадаза, машар боала классови вагIув. Лениниах вла юкъердор долаш хиннавц, хIана аьлча цунна шийна а из хоаш ца хиннадаь. Цхьаьца а тайпара бIарга гIолга, халулга доацаш, дIатIагIерташ, тIа - тIа чIоагIагIа аня тIаккухьаш, саьпгарашкара тIом беш, тадохарг тIетIаш, тIехьашка вувлаш, цIаккха а юха ца воалаш гуччахьа, лира классови къовсам доаттабьб, цхьабакхьа, дIакара вIалла а водаьар. Классех боаца уйла йолаш ваьар Ленин, цуни вла бѝш во цхьа моллагIча тайпара дика е бирса вар аьнпа. Цуни дувцача хана уж а кхидараш а цхьана хьохадаь вла биш йолаш дап. Дика вар цун класса хьаьшташа ишта кхла цунна мукъа лула хана, бирса вар ишта хулга вар дIадехаче хина. Иштта вар кхь мел волча гIулаккашта а.

Цюрихера хено дагавоагIа сона Ленин. Цу хана каст - каста Халкъа цIагIарча ресторане волаш Iаьдап дар са. Кхаь тайпара обедаш толар цига: 1 фр. 25 сант — «аристократически», 75 сант. — «буржуазни», 50 сант. — «пролетарски». ТIеххьарар 2 блюдах латтар: супах, маьхка чIегIалгах, коартолах. Ленина даим дуаш хиннар кхоалагIча категорегIа дола обед дар...

— Уйланхо а конспиратор а хеталуш волча цу тамашийнача сага сй теркам тIаберзабир новкъостана. Из массала а зала саьн чу Iоховра, лешар, уйлаш йора, шиб гонаш тIа иллачен иштта моттиг нийсьелча цуйна истола меттел хиннаьчен пайка тIа белгалонаш йора во.

Керда хьачубаьнпарашкахь массаза а сихха бIарг локкар. Новкъост вайзана, веррига а гIозвалье хьоазар, аьтта кулга вIелгаьлие во волчахьа хьехар во из. Цу хана-м гонахьарчар бешха дукха теркал а ваьар из. Сабара а ше цхьаь а хулаш хиния из бокъонца шийна хьшар Iоадеш волаш сангия хеталора. Ший сийлахь йоккха уйла кхоачаш хиларга хьежаш вaIаш санна вар, нагахь санна иштта аьлча веташ дале. Цунна юкха гIолла тIехбуялар нах, цунна чуххьа чулвенна иелла социальни революционни хьакъала мах баьвиогвоашш йоккха гаиз да а зуши. Гонахьарчарна хийттачох таханара Ленин вахар цу хана хиина Ленин. цу дешл ма дарра мааIаш дина.

Шоалг Iа Коминтерна II-ча конгрессе нийсвелар со цунна. Конгресс йола а енна юкъе кхаьчача хана сора со Италера, Андреевски зале се дIачу ма ваьллинге а Ленини хьеттар аз. «Ухх сахьате хьевоагIа из», — жон делар сона. Тхоай делегацена оттазьча истола хьалхашка Iохоа со, конгресса балха юкъе дакъа лоацаш хул. Цаьххха хьагIеттар ссрига вал — Ленин. ТIехьашкахьарча пIарах гIолла хьагучаноал из, 5 лагIа трибунагахьа хьалтIа а ваьле, президиуме моттиг хьалоац. БIарг тIера баккац аз цунна. Ше хьалхагIа хиина сибара цюрихски Ленин вар. кенигах луш хиина пролетарски обед а дуаш хьйнна, Хьал корла далларах тIаххийтта цхьаьккха белгало яц...

Перерыв. Со Ленина дIатIаьвахар. Со бIарга дайча велавалар а дьвле, цу сахьате хаттараш де волалу:

— Фуд Итале гIолла? ТIеххьара хоамаш мишта? Фу деш ба новкъостий? Мишта лел болх?

Президиума истола хьалхашка дIа а этта латт тхо къамельлаш деш. Букъ залагахьа а болаш, истолах кулг а гIортадаь латт со. Массехк тайпара указани лу сона Ленина Итале бе безача балха хьакъехьа: кIиргенна цуи бIаргашта бIарахьеж со. Уж кагий дархIа йиш йоашш, бархата санна бос лепаш, хьакъалах диза, са долаш, тIах аьнпа лелаш дар. Ма йоккха юкъ йоалл цариен бокккача, кIезига дIа-юха леташ болча нертни цIенхаштта вIашкаттача бордаштен юкъе. ТIа-тIи дукхагIа еха а луш ду Ленина къамаьл:

— Итальянски новкъостащка дIаала, революци Россе санна аттa массаналхьа а еш ца хилар. Россе тхо тхоаш а тIехьа вх эскар мара дацар тха, вела буржуази а ир. ДIаалалахь царга, сигала гIалиш йогIа на а гIорташ, бокъонца долаш дола хIамаш теркалде аьле. Шоаш лоабе вла Бордигаген кхыхьарген. Бьччаш вай моастагIий бе ца бахийтара ле йиш йолаш мел дола хIамча даьза дардан. ДIехьажал Германе хиннарчунга. Карл Либкнехт, Роза Люксембург, дикагIа бола кхыберан дIабаьннаб. Вьвчаш бовзиш йиса германски парти ший гIуляхх дIахо дохьадургдоачага цьянай. Лорабелаш баьнаш, — вIальхa а аьлар во.— МоастагIашта хетар теркал ма делаш. Каст - каста къонахчал тIадоагIаш хиля веза, кхазахетдаь ше воаевчул моастагIчоа а, кхьметтел новкъосташта а гарга доала ва аьвна ший цIи дIахааяйтара.

Ше къамаьл дешшехьа а, ший юхь тIа - тIа дукхагIа сона гаргакхуьаар Ленина. КIезига юхатIехьашкахьа воал со, истол хьоа кьа да сона. Къамальлах хIинца воалла из тIа-тIа дукхагIа согахьа хьатIаухар сонен цуниен юкъера 20—25 сантиметр 10, 9,8-нега кхоачаш лоац а еш. Иззал мара гаьна воашш хиннача цуи бIаргаш беса дукхагIа баьланбарзача санна хеталу. Шертенначе цун бIарга цIерайта юкъе къайлаxкх са бIаргаса. ХIанз дац цар чу е хьалхагIа хинна летар а, е Iымерзал а — къоласенна уйла латт парна чухь. Из сога къяла сихвенна из, хIаьта къамаьл чоккхадара гарга ме гIорт, дукхагIа вIашкадоагIа цуи бIаргаш, къовленна лаьтта уйла йоестелу, бIаргашка сердал яиях, велавалар, доал, шорттигa Iочаллу бIарга хоIгIаеш, юхьа тIара тIаххаш ирлу, тIаккха юха а Iымерзен хьакъален бIарахьож сона из—йоккха уйланхов къонахчал дола сати, дукхаьеза баьчча хьехархо, новкъост, безама, дог ураоттален бIарахьеж, сога кулг хьаккувладу цо.

1). КПСС ЦК-арча марксизма-ленинизма Институтон политиздатон кийчъяьча «В. И. Лениних дагалоагIарий» 5-ча тома тIара.

КАВКАЗЕРА КУРОРТАШ

Малх, форд, кIаьда субтропически климат цхьана дика тарлуш хиларца, баьцех-хьунех тоаена хиларцен форда пляжашцен гIоргъьнпача Iаьржача фордацарча Кавказа йистана гIирсаш хьалдара генеральни план оттаьвьниаб гуржегIара архитекторашъ. Дагалаьцача комплексашта юкъе доагIа хьалхагIа денз йоазача Гагра, Сухуми, Кобулети санна йолча курорташка меттел, Уреке а, Леселидзе а, Гантиаде а, Кердача Афоне а санаторен, салоIа цIенош, пансионаташи гостиницаши, берий уназцIенош лагераши хьалъелга. Кхоазткъе иттагIча шерашка хьалъергъа ши бIаьн шоазткъен итт эзар сага лаьрхIа кхойтта комплекс.

Гобаьккха лелача троллейбусашен автобусашен нах бахача микрорайонашца ювзайолийтаргья салоIа зона, Iаламо хоззьыча моттигашка, паркашка гIолли паргIата наькъаш доккаргда, хIаьта гобаьккха долхо накъаш салоIача боешка гIолла чакхдуьргда.

(АПН).

Аьшка хIамаш мукх ца яийтаро

Дерригача дунен тIа хьадеча аьшках дилагIа лакъа хIама дац аьина дар мукхдуаш дов хIара шера. Мукх ца яийтар дукхa массаза а лакаш, басараш, машинадаьтташ хьекх металлически хIамашта. ХIаьта дIатIакховчадургвоацаш машинаштен механизмаштен чухьа йоахкача ситхалашта фу дергда?

Цу гIулакха лаьрхIа я кигбиториш, хIамаш мукх ца юйтиш йола вещества. Уж вещества чу а етта хьалйизопа кассетъашка гIолла йIайхача Iанара кIеж чухец. Цу Iанарца дIа а ийя, чукхьа чуйоал ингибитораш, тIаккха цу чу шел а лийя, цхьатарра нийса тIоа а хиле металла тIа юви. Ишта тIаккхоач машинаштен механизмайтен чухья мол хIоаргa йоахкача сатхалапта.

(АПН).

ТIЕХЬАБУСАРАШ ХИЛА ЙИШ ЯЦ!

ХIАРА САХЬАТАХ БИЗЗА ПАЙДА ЭЦА

Массехк де мара дIсадац деза юбилей хьатIаьхача. Кхетта шй республике къахьегамхоша, берригача советски наха санна, варотташ тегIаш Даьнпна В. И. Ленин ваь бIаь шу дузаза дена сийлепца кахьабахара ьаржача социалистически яхье даькача кьахьегама толамех.

Дукхачча производственни коллективаша хьаял хьалха кхоачашдаьд юбилейни социалистически декхараш, лакха да цар цхьоалагIача кварталe дaьха технико-экономически хьокхамаш.

Толамца дIахьу ленински къахьегама вахта В. И. Ленина орден лелаеча «Грознефть» объединене мехкдаьттахоша. Продукцен реализаци ярен цхьоалагIча кварталeн паччахьалкхен план объединене коллективо тIеххкоачашъьй. 1969 шера хьалхарча квартале ара а хийца реализации ьча продукцел 14 процент дукхагIа хиций укх шера цу юкъа реализаци ь продукции. Къаьстта дика къахьег юбилейни яхье «Октябрьнефть», «Горскнефть» мехкдаьтта промыслови управление, мехкдаьтта газови управление, Вознесенски газ чакхйоахача заводах, Грозненски ремонтно-механически завода, кхьча предприятел коллективаш.

Март беттен укх шера хьалхарча кхаь беттен производственни программа тIакхоачашьйй «Грознефтехимзаводы» объединене. Мехкдаьтта чакхдоахарашта, химиашта юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалаьйна а В. Н. Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода, А. Шерипова цIерагIча Нефтемасло завода, Грозненски химически комбината, Производственно-товарни контора, «Нефтехимзапчасть» завода, кхьча предприятей коллективаш.

Социалистически яхье хьалха латтарашта юкъе я «Красный молот», Электроприбор», Гудермесски медико-инструментальни заводий, Шалински Грозненски мехлесхозий, № 1 йолча гIишлон материалийн комбината, Ассиновски консервни завода, Гудермесски горчицекомбината, кхьча предприятей а коллективаш.

Грозненски ацетоновк, металлотара заводий, слюдяной фабрика, Грозненски гормолкомбината, кога гIирс беча фабрика, Малгобекски Старопромысловски кирпичаш еча заводий, шекар доаккхача завода 1970 шера хьалхарча шин беттанан кхоачашъьь яцар, март бетта цар хьинар айдаь къахьегар бахьан долаш март бетта план кхоачашъьярал совгIа тIадиса паччахьалкхен декхар тIера дIадаккхе а вIаштIехьдаьлар цьо.

Хьалха латтача коллективаша дика къахьегама толамаш дахар бахьан долаш Нохч-ГIалгIайчен промышленность ерригa хьанийча кхаь бетта даьха толамаш а дика да.

Республика промышленносто квартала план гIеххкоачашъьяь. Планал совгIа ара а хийца, реализаци яьй 12824 эзар сома маьха тайп-тайпарча изделешта, цу даькъе духхьала март бетта планагIа лаьрхIачул совгIа реализаци ь продукци 4407 эзар сом мах болаш я. ДIадахача шера хьалхарча кхаь бетта арахийцачул 5,6 процент дукхагIа промышленнь продукци арахийцай укх шера цу юкъа, хIаьта реализаци я продукци 6,7 процент дукхагIа я.

Пятилетка тIеххьарча шера хьалхарча кхаь бетта къахьегама овсарле 6,8 процент лакхьеннай 1969 шера хьалхарча квартале хиннячул. Укх шера хIара бетта кIезигагIа хул тIехьаоса, паччахьалкхен план кхоачаш да ю промышленни предприятей коллективаш. Укх шера хьалхарча кхаь бетта план кхоачашъьяш 10 промышленни предприяте коллективо, из бахьна долаш паччахьалкхена дIа ца луш йиса продукци 1,8 миллион сома маьха я. ТIехьаюсача предприятей список укх хIала хепатоза я.

Ерригачa предприятей, къаьстта тIехьаюсача предприятей, керттера декхар да юбилей хьатIаккхача укх юхейнсача лоацача хана кхы а дикагIа толамаш дахара хьинар айдаь къахьегар, толамца апрель бутт чакх а баьккха, май бутт дика дIаболабар. Хьинар кхо ца деш къахьега деза болх беча хIара сахьата, минута.

Предприятей кулгалхой, партийни профсоюзни организацеш декхарийла я болхлой къахьегам кхетамца вIаштIехьбаккха, паччахьалкхан плани тIанйца социалистически декхараши кхоачаш а гIехххоачаш а дара мел эниа хьалаш Iалашде. Республика хIара къахьегамхочун, хIара коллектива сийлени бехктокхамен декхар да ерригa резерваш оарцагIа а яьха ленински юбилейна дикача къахьегама толамашца цакъьбахар.

1970 ШЕРА ХЬАЛХАРЧА КВАРТАЛЕ ПРОДУКЦЕНА РЕАЛИЗАЦИ ЯРА ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ПЛАН КХОАЧАШ ЦА ЯЬ ПРЕДПРИЯТЕШ

Предприятеш	Директор	парторганизацие секретарь	план кхоачашъяр %
ГIишлон материалийн	И. А. Волобуев	И. И. Нефедов	41,4
гIишлон индустреи Аргунски комбинат	А. Б. Шадиев	Б. А. Умаров	58,2
Назрановски трикотажни фабрика	А. Я. Марзиев	Д. С. Дашаев	88,7
Ермоловски леспромхоз	Н. И. Пинкалов	А. И. Цуканов	25,0
Сунженски леспромхоз	С. М. Бакаев	Б. А. Мейрукаев	66,8
Консервнокондитерски комбинат	М. П. Ксендзовский	Н. П. Ясьева	79,1
Грозненски консервни завод	В. Мукаев	Б. Несуханов	92,4
Новогрозненски винпункт	М. Д. Магомадов		86,3
Наурски маслосырзавод	Б. Б. Ужахов	Х-В. Н. Майсигов	84,0
Назрановски мельзавод	Н. И. Койда	В. Д. Столяров	84,0
Автомобилашта техническ гIулкех ду станци			

Кестта Грозненски «форда Востех хьаьлларгья 72 моттиг йола баьхха дика кафе «Шашлычни». Цига де мел даьа баххаш чакхдаьхьнад. Кердача сезонна уккеза салоIаче наха даа чам [illegible]

СУРТА ТIА: хьалахь йолла верда шашлычни - кафе.

С. Хугаева сур.

ЦIАККХА А СА ДЕГ ЧУРА ЯРГЙОАЦА УЙЛА

Балингийн ЦЕРЕНДОРЖ

Цэрендорж Балингийн — (1868—1927) — 1921 шера дена Монгольски халкъа революционни парте член. 1924 шера Хьалхарча Сийлаьв - йоккхача Халкъа Хурале Монгольски Халкъа Республикн премьер - министрвалла кердин, хIаьта 1927 шерагa кхаччалца цу поста тIа а хинна.

1921 ШЕРА гурахьа Советски Союзан халкъа Монголенен юкъе доттагIала хьакъехьа эггара хьалхара договор дара Москве еча Сухе- Батор керте лаьтта монгольски делегаци. Цун членех цаI хила ираз сога а кхачар. Цу шера 5 ноябре договора хулгаш чIадь дьиначул тIехьа, тха делегаци тIа а кхиа, тхоца дег тIара къамаьл дир Владимир Ильич Ленина.

Шаьра дагадоагIа сона. Iаламате чIоагIа дика хетар сона Монгольски халкъа паччахьалкхе ший лаьттан тIара берригa моастагIий делха а баь, керда вахар вIаштIехьдоаккхаш йоалл аьнна оалаш. Совiаькха хьахоазре, цо аьнна. Советски Россе къахьегамхой цIорa тIа монгольски халкъа лоаця баьккхар цо Монголе халкъа паргIа правительствая дIадолалаь сийлахь - доккхача гIулакха ма маькахьа ялар доаш.

— Халкъа Монголена карагIдьнпараш тешшаме чIоагI а дахь дIаоттадара, белгалдаьккхар Ильича, — Советски правительствапра буезамаш шерданза дарпац.

Дукха ха яьккхар Ленина делегаце членашца къамаьл деш валаш. ЧIоагIа уйла тIаьхийта ладувгIар цо оаха дувцачунга, чIоагIа хьаштдолаш хеттар халкъа Монголе вахара дешаш, пайдапа хьехар дора. Белггала аьнча, Владимир Ильича тха теркам тIаберзабир монгольски халкъа просвещенен культураш боарам айбапза барг ца хилара, хIаьта цу цхьан хина белгалдаьккхар цо халкъа мол эшораш кхоачашдар дукхьа тха тхоай доалахьара экономика ма могга дегIайоалаш езаш хилар.

Владимир Ильича аьлар, Советски паччахьалкхено ший ерригача средствашца новкъостал дергда Монголена, юкъе дар договор — из доттагIала, нийсхон, вошала договор да.

ДIахьалхашкахьа яха деза, вежараша санна, массаза а вIашн новкъостал деш, — дIакхоачашдир Ленина ше хьалхагIа аьнпар.

Дунен тIа эггара хьалхарча пролетарски революце сийлахьвоккхача баьччаца хиния из вIашагIкхетар цIаккха а чура дIадиргдоацаш са дег чу дижар. Цо къаьгта хьахьеккхар, хьаькъал долаш дог цхьалхен волча Ильича Лаьттан тIа бахача беррига къахьегача наьха хьаштий йоакхо мишта йора.

Л Е Н И Н

Цюй ЦЮ-БО

Цюй Цю-бо (1899 — 1935) — Китая Коммунистически парте воккха деятель, литератор, гонахдовлана хоьаш тоха хиинав. КПК ваьнн 1922 шера, 1925 шера денз ЦК член, 1927 — 1928 шерашка КПК ЦК секретарь.

ДЕРРИГА дуне сийрдаьдеш Андреевски зала чура арааттача цIена серлалоно; дерригa дуне эгаду тайп - тайпарча мехкашкарча къахьегамхой викалаша деча къамаьлаша, цар оазапа — из я шиб III-ча конгрессе гулъеьнна Коммунистически Интернационал. Тахан белггала вдаилен тайптайпара культураш тамашийна хоза цхьана таръяра символ а хиния вIаьттай Кремль.

Массехказза къамаьл дир Ленина конгрессе. Шаьра ду цо къамаьл немецки а французски а меттала, хIара деша сабдарсIа уйла я еш, дуста а дусташ. Къамаьл деча хана университетски профессора тара цхьаккха хIама хилан Ленина. Иштта кьанхашта цо ше лелаваьрах гуш да вназа я тешшаме а вола политически деятель из хилар. Цкъа коридора чу вIашагIкхийтар сон Ленини, цига массехк минута къамаьл дир оаха. Малхбоален дешай хьекъехьара цхьайола материалаш йийцар цо сона.

Андреевски зале Ленин къамаьл деш массаза хул, трибунагахьа дIачакх ца воалалуш къийлу моттиг. ГIандаш тIа а истолаш тIа а — массе метте нах латт хьалкхесса Iаж лаьтта кхоачаргбоашн. Зале лампаш лотвенача хана, Ленина доккха IиндаргIа, тамашийна сурт а оттадеш «Коммунистически Интернационал», «Массе а мехкий пролетараш, вIашагIкхетал», «Российски Советски Федеративни Социалистически Республика» аьнна тIаязнаьча плакаташ тIен лозунгаш тIен дуж. Шеча кIада тIа дижача цу IиндаргIа тоай гайпара уйлаш дег чу йоссаю, къаьстта ший тайпара IиндаргIа а хиле дIаотт из... Ленина къамаьл чакхдовллаш аьнна дешаш ерригa зал екаеш деттача тIоараша къайлаьу...

1921 шера 8 июль.

Пандара оаз а хазац

Ахархошна кхай тIа бахийчбела безаш бе клубай, библиотекай, район болхлой. Хьалхарчар салоIаш, сакъердам хьу бригадашка, шоллагIчар шортта механизатораша шиа промышлени товараш, продукташ хьу.

Бакъда, Наьсаре-м бац цIенхаштта цу гIулакха уйла еш. Дукха дй я цхархой кхай тIа баха, бIаьстан балхац дIадоладенна. ХIаьта цу лакхехьа цIи яькарашта хIанз мара даги а, дехадац цига шоай баха безалга.

Массанахьа а хьаттача, цхьа мол да телар: хинабац, бIаргабайнабап.

— Тхо-м дог а дилла Iийнад, — йоахар «Октябра 40 шу» совхоза кхоалагIча отделене № 5 йолча бригадерча механизаторашa, из гIулакх вIалла хьоадеш а дац укхаза.

ТIой-Юрта дика культура ЦIа, библиотека я. ХIинр болхи шгара художественни самодеятельноста артисташ шоай механизаторий мукъа миноташ сакъердаме хилийта, дар самукъадахкха.

— Автолавка а енаш оаха болх дIаболабичахьа, — йоах цу отделене управляюще Гириев Захречо. Кхм вIалла хIама деце а тха механизатораштa фу вш хьама мукъагIа боагIабалар торгови болхлой.

Райпо, района культотдела цу гIулакха теркам тIабохийтаргба аьнна хет, кхм гаьна а ца довхаш.

М. КАРАЕВ.

ХЬАЛХА ЛАТТА БРИГАДА

Юбилейна сийлепца накъахьара яьржача, социалистически яхье хьалха латт Грозненски маькх еча комбината чIоракаш деча цеха коллектив.

Апрель бетта ялх дийнахь алавал совгIа 2 тонн чIоракаш арахийцад цеха болхлоша. Къаьстта дика къахьег мастера Дмитриева Нина керте латтача сменас.

Х. АРШМАТОВ.

Наьха хьашташ кхоачашдергда

ВIаьтта кхо шера моттигерча предприятешка маьерча яхье хьалхара моттиг лелайр Грозненски «Индпошива» фабрика. Лакха толамаш дахарах чIара кварталах Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советон облсовпрофан карара кара теля Ше байракх хьежайора цунна. Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна массаза цунга хургйолаш КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен облсовпрофен Ше байракх енай фабрика коллективана. Ер цхоалгIа шу да цун цIи республиканскии сийлен Доска тIара Iо ца йоакха.

Баьчча юбилея сийна тIанйца декхараш толамца кхоачашдеш хилар къахьокх балха итогаша. Ший цIи йожийтац цо, хIанз а дикагIйолча предприятеех лоархIаш я из. Соахк производствени задании ханал 7 ди хьалхагIа кхоачаш а еш планал совгIа 508 эзар сома маьха продукци арахийцар барт болча коллективо. Коллективна сий долаш гIулакх да фабрике тийга барзкъа во могадеш кьхат ца дар, цхьаккха саг ца латкъар. Фабрика болхлоша дукххача наьха декхараш кхоачашдара шоаш бехктокхаме лоарэI. Из ший керттера декхар а лоархIаш верда фасонаши моделаши караерзаяра творчески къахьег коллективо. Цу гIулакха шоай «рационализатораш» ба фабрике. Каст-каста «ДикагIвола хIамаш тегар», «ДикагIвола закройщик», яха цIераш яхара конкурсаш дIакхухь цига. Беррига болх творчески дика вIаштIехьбаьккха лелабарах, моллагIча хIамаш ший хинехьа йоакхо ярах пятилетка тIеххьарен юбилейнии шеларах къаьстта бехктокхаме долча укх шера лакха толамаш даха карагIдуьал фабрика болхлоште. ДIабахача шиш бетта планал совгIа 60 эзар сома маьха тайп-тайпара барзкъаш тийгад. Доахача толамашa тешаву март бетта задани а толамца кхоачашъергхилар. Коллективо овсарла къахьегар бахьан фабрика администраце, партийни, профсоюзни организацеша производственни къахьегамен дисциплина чIоагIъяра тIахь цахаладаш къонсйм лоаттабар, кхетана йолх лелаба боагIача боарамах делабар да.

— Соахк дерригa гIулакхаш иштта дика лелацар тха. Кхоачамбоацараш нийслора. Царех тхона чIоагIагIа Iаткъаш дар къахьегама дисциплина телхаяр. Цхьабакъда партийни профсоюзни организацешка гIолла цо дакъчуцга хьежжа бе боагIа бехк бир хIаранена. Сaг балхара дIаваьккхача далац гIулакх. Из кхетавар, бакъахьарча наькь тIа ваккхар гхоай декхар лерхI оаха — йоах директора Эрбиев Зелиде.

Керта тIа техкача хIамай мастераш ни. Аванесов, Хубаев, Несимов балха тIехьабувлар, ханал хьалха дIаухар, шоай нормаш кхоачашъьяцар балха хьабаьккача а цхьаккха хIама ца деш дукха зехьа ха йоайора. Из гIулакх Iаткъар цар новкъостий балха. Цеха юкъарча собрание дийцар цар гIулакх. Цул тIехьагIа а шоаш леладечох дехке баланзар уж. ТIаккха фабрика профсоюзни комитета заседани хилар цу гIулакха. Цига цар леладер могийтаргдоацилга цIенхаштта дIа а хайташ доагIаш таIазар дир царна. Бутт ха а йилла шоай балха тIа битар ни. Аванесов, Хубаев, Несимов. Шийна йилла ха чакхьялалехьа нов. Аванесов ший лоIамах балхара дIаваьлар. ХIаьта «ший самалех къаста безам боаца» нов. Несимов приказах балхара дIаваьккхар. Цхьабакъда, коллективана ше деша дош кхоачашдир мастера нов. Хубаева. ХIанз ший балха тIа ва из. Овсарле къахьегаш хьа а воагIа.

Коллективаца оха яр маIача наьха барзкъаш тега Рыпуло Сови. Производственни болх хьхьах а буташ арахьара заказаш кхоачашдора. БоагIаш бола бехк а беш модай ШагIара кхьча цехе дIахьожайир из. Иштта гIахьегама дисциплина телхайова, ла йиш йоаца гIулакхаш леладора мастераша ни. Мавриде, цхьа тIаботтача Асуловa, шофера Яниханова, приемщицас Хабриевас, слесара Ванюшина, хьмчар. ДоагIаш таIазар дир царна. Ала деза, хIанз дисциплина дика тоаенний.

Кхетама болх дика вIаштIехьбаькха лелабу фабрике. Соахк идейно - политически, Iилминтехнически темаех лаьпа 100 гергга лекци йийцай. Цу гIулакха опыт йолаш ба производствении отдела начальник Судинова, экономист Сагдиева, фабрика профсоюза комитета председатель Дудник. Болх дикагIа вIаштIехьбаккхара, болхлойн гIулакхерча наьхен хьал тоадара дукха тайп-тайпара организационно - техническии мероприятеш а чакхйоах. Царех я бригада хьисапе болх вIаштIехьбаккхар, керда техника юкъехьахьар, гладильщикий къахьегам аттача баккхар. Наха къаьст-къаьста барзкъаш тегача бе болх боашш бисараш эигех хIамаш кийчъе оттабу.

«Производствен резерваех дикагIа пайда эцарен халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярен» хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК письмо аийцачул тIехьагIа фабрика болхлоша, гIулакхерча наха кIоаргIа гучадоах шоай балха тIа нийслу кхоачамбоацараш, производственни дисциплина тоаяра, къахьегама овсарле лакхъяра, дукхагIа материалаш кхоира предложенеш тел, пайда эцаза йола резерваш гучайоах. Къаьстта теркам тIабахийтаб хьалха латтарий метод балха юкъехкхахьара, арахецача продукце дикал лакх а еш бахача наьха хьашташ цикагIа кхоачашдара.

С. ЧУХАРЕНКО.

МАССАВА А ЕРРИГСОЮЗНИ СУББОТНИКЕ Г1О!

11 апреле Ерригсоюзни субботник хул. Йига дакъа лоацаргда берригача советски наха. Цу шой тайпарча дийнахь вай мехка горадийн юртийн къахьегамхоша шоай творчески къахьегамца хьаергъа б1аьш а эзараш а керда машинаши механизмаши, 1алаьмате дукха арахецаргда продукце деррига тайпаш, моттигаш тоаяра балхаш дергда. Лаьрхх1а, кийчлу цу денна вай городера къахьегамхой а. Грозненски ремонтномеханически завода коммунистически къахьегама коллектив инициатор а йолаш 1969 шера дальча Ерригсоюзни субботника опытах пайда а эцаш, ерригача предприятей, организацей, учреждений коллективаша белгал а яьй, чакх а йоаккхаргъя шоай продукци кхыч1а а арахецараш территореш тоаяран деча балхий комплекс. Хоза а хеташ белгалдаккха догдоаг1а, грозненцаша юбилейни шера темпаш ч1оаг1а лакхъаь хилар, В. Ленин вань 100 шу дизара баха боаг1ача тайпара уж накъаболхаш хилар. Продукцена реализаци ара квартала план ханал хьалха кхоачаш а яь, къахьегамхоша, планал совг1а х1анзле а 10 миллион совг1ча сома мальха продукци арахийцай шера социалистически дехкараш кхоачашдара чотах. Дукхаг1а яьнха ерригa продукци къахьегама овсарле лаккхара чотах яьккхай. Укх апрела денощка предприятешка къаьстта ч1оаг1а хьинар айденна къахьегаш я коллективаш планал совг1а тар ма лу дукхаг1а продукци ялар духьа. Производства резерваш лахарани оарцаг1ъахаран т1аерзаль дукха организационни политически мероприятеш чакхъяьхай городски партийни организаце, хаддаnза къовсам лоаттабу сон дела х1амаш леладарцен доал ца хиларцен.

КПСС Нохч - Г1алг1ай обкомо баьча социалаг1а городе, районашка, предприятешка в1ашаг1ъехха болх беш а х1амай кхомбарей хьурматдарей комиссеш. Цу балха юкъеэаав производствера 27 эзар совг1а новатори хьалха латтарх, инженер, техник, г1улакхера саг. Цу лоарх1амеча г1улакха т1а хьожаме я КПСС ЦК, СССР Лакхерьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета, ВЦСПС Ленински юбилейни Сийлахь грамоташ енна Грозненски химически комбината, «Старогрознефть» НПУ коллективаш а к1аьта иштта Шерипов Асланбека ц1ераг1ча нефтемаслозавода, «Красный молот» «Электроприбори» яхача машинашъеча заводий, «Октябрьнефть» мехкдаьтта промыслови управлене, локомотивни депо, дукхача кхыча предприятей коллективаш а. Дикача къахьегама толамашца накъабоах юбилейна городера г1ишлошъераш а.

Хьалхарча квартале яьча итогаш хьахьоях, городера дукха г1ишлошъю организацеш г1ишлой - монтажни балхий планех дика лоарх1аь хилар.

Ч1оаг1а г1адбаха хьаллаьцар город Грознерна къахьегамхоша Москверча, Ленинградерча, мехкарча кхыча промышленни центрашкарча хьалха латтача коллективаша 11 апреле Владимир Ильич Ленин вань 100 шу дизара сийна коммунистически субботник дара д1айолаьь инициатива.

Шерра организаторски политически болх боаржабаьб городерча ерригача предприятешка, учрежденешка, г1ишлоешка. Субботник деча хана чакхдаха деза г1улакхаш ма дарра дувцаш, хьадда мероприятеш белгальеш гуччахьара партийни болхлойи собранеш, партийни комитетий заседанеш хилар дукхаг1а йолча предприятешка.

Субботник хийчдара а чакхдаккхара а хадданза т1ахьожам лоаттабелга юоашта д1ат1айийцад партийни комитеташеи исполкомашеи. Городе субботнике дакъа лоацаш 150 эзар саг кургва. Промышленни предприятешкара шоай балха моттигашка коммунистически субботника сийна къахьегаргда 40 эзар гаргга саго, юкъаг1йоаха цкиха йолча предприятей коллективаша пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра фонда лаьрх1а арахецаргъя 520 эзар совг1ча сома мальха продукци. Дукхаг1а йолча цехаша, участкаша, къаьстта предприятеша кхоьчача бедалца, материалашца электроэнергеца бергба болх.

Промышленни гражданскин г1ирсаш хьалдеча болх беш хургва г1ишлошъерех 13 эзар совг1а саг. Цар кхоачашбергба 140 эзар гаргга сома мальха г1ишлой - монтажни балхий боарам. Г1ишлошъерашта новкъостал дара комсомола горкомо центральни газофракционирующи установка, мехкдаьтта института комплекс, драмтеатр, Первомайски улицаг1а чу1е шиъ шина ц1енош, кхыйола объекташ хьалъе бохийтаргба кагирхой. Трамвайни управлене коллектив субботнике ара а яьнна, 1-ча Микрорайоне бола трамвайни кизь буллача болх беш хургья.

Город ц1ена ъеча, тоевча болх бергба 100 эзар гаргга саго. Цар массехк итташ эзараш гьнаши к1отаргаш д1айог1аргьа, тоьла дукха балхаш дергда паркаш, бешамаш, спортивни берийн майдани тоевча, накъаш, тротуараш, производственни территораш, ховнаш ц1ендеча. Городерча грузовой автотранспортах пайда эцаргба производственни г1улакхашта а д1айог1а гаьнаш т1аозача а, н. кх. д1.

Грозненцашта цхьаьнха х1аманна а лоарх1аме да из ди. 50 шу хьалхаг1а, 1920 шера 11 апреле, вай халкъа халонаш т1аэттача цу денощка Грознерча промыслайн заводийн болхлоша, машиналькъахоша, дуьнен пролетариата баьча В. И. Ленин боарам боаццаш ч1оаг1а шоашта дукханезаш хиларах планал совг1а хьа а яь, цул ц1ераг1а 1оахьийтар мехкдаьтта продуктай 46 цистерн. 1970 шера 11 апреле В. И. Ленин вань 100 шу дизара сийна Грознерча мехкдаьттахоша, мехкдаьтта чакхдоахараша, РСФСР «Главнефтеснаба» Грозненски управлене болхлоша, машиналькъахоша халкъа боахама г1уллакхашта д1айохийтаргья планал совг1а даьккхача мехкдаьттахи мехкдаьтта продуктехи етта массех йоккха эшелон.

Денгара ди массаза доал ч1оаг1ая1а айлу предприятейн организацейн коллективашка къахьегамеи политически хьинар. Цо хьахьоех, Ерригсоюзни коммунистически субботник чакхдоаккхача грозненцаша 1970 шера 11 апреле эггара хьинараг1ча тайпара дакъа лоацаргхилар, хьамсарча Коммунистически партена, Владимир Ильич Ленина вехкеташта шоаш боарам боаццаш ч1оаг1а тешаме хилар.

А. ДАВЫДОВ,
КПСС Грозненски горкоми [illegible]

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦАШ ХИЛЧА

Х1ара шера дика къахьегама толамаш доах тха района «Дружба» совхозе соьмий бешамаш лелеча отделене коллективо. Х1ана в1алла а нийслац соьмий бешамаш цхьаи шера лата а латаш воккх шера ца латаш моттигаш. Х1ара шера кхочаш а т1ехкхоачаш а ю гектара т1ара сом чубера планаш.

Мишта в1ашт1ехьдаьнна бешамаш лелаерий цу тайпара толамаш даха?

Соьмий беша гектара хьувкъам шерра-шера дика хила йиш яц, нагахьа санна соьмий гаьнаш д1айог1ача хана деза цар лертт1а йоккхо еш ца хуле. Цудухьа соьмий беш д1айог1ача хана эггара хьалха дикаг1а долча сортех йола сиженцаш хержар дар. Т1аккха сом бала уж йолаяллача йолча хана бокъонаш д1а ме дехкара царна г1улакх дир. Х1ара шера йоа1ар хийцна фо чукхаста йиш хург1олаш, ца1 шоллаг1чов новкъа хург1оаш совбола тъъоврoнаш д1айоахар. Цхьаболча соьмий бешамаш лелерашa гаьнаш сом бала йоллеча мара лертт1а г1улакх дац бешамашта. Сом ца луча хана бешамашта г1улакх деш средстваш санна йоаш, аьнна хет царна. Цхьабакъда, г1алат ба ишта хетараш. Цар уйла яц дика г1улакх дича мара кагийча гаьнаша т1ехьаг1а сом ца луга. Цу г1улакха а йоаг1а терко йир отделене соьмий бешамаш лелерашa. Э1амига йолча хана денз царна доаг1а г1улакх дир. Гаьнашта юкъера лаьтта бора боаккхаш а х1аьта ца боаккхаш а ураг1ен пхораг1ен оахар. 1із бакъан долаш лаьтта шаьра хулар. Цудухьа геттара атта дар кхашна минеральни удобренеш йоахаш, хий дуллаш.

Соьмий беш д1аег1ача юкхье денз х1ара га лакха-лоха хилирга хьежже г1улакх дора цунна. Иштта, нагахьа санна га ураг1-г1оргйолаш хуле шерлург1олаш йо1ар из, х1аьта соп лоха хуле лаккхург1олаш йо1ар. Цу г1улакхо торо хулийтар юкъера йовкъаш цхьатарра йолча гаьнийн крона цхьатарра хилийта. Укх т1ехьарча шерашка соьмий бешамашкара ерригa гаьнаш цар крона лохаг1а хург1олаш яьй. Цу г1улакхо торо хулийт соьмий бешамашта цу г1улакх тоаде, сом чуцара боллаш аттача доах, х1аьта лелерашкa са доаккхача эзеча х1амаштен духьала обработка а аттаг1е хулийт. Хетталурга гаьний крона лохьярах х1ара гаьн т1ара боаккха, хьувкъам лохбелнаб, аьнна. Цхьабакъда из ишта дац. Хьувкъам лакхлу крона чухьен гоназхьеn тъъоврoнаш дукхаг1а хилирах.

Кхыча боахамий соьмий бешамаш лелерашта пайдана хургйолаш я вай юкъеча бригада кхашка удобренеш ехкача 1оаль опыт а. Из ишта а. Х1ара гектара т1а 4—5 центнер а кхоачийташ минеральни удобренеш тосс бешамашка гаьний муг1арашта юкъера йовкъаш акалехьа. Шиъ шера укъа тоье уж. Цул совг1а х1ара гектара т1а в1ашаг1 а еш 250 килограмм суперфосфати 150—200 килограмм азотни удобренешa ехк. Цул т1ехьаг1а кхашка хий дулл къамача бешамий х1ара гектара 900—1000 кубически метри къонача бешамий гектаре 600 — 700 кубически метри.

Цу тайпара дика опыт 1оаьй бригада бешамаш лелераша лазараши садоахка зене х1амаш ца хилийтара я. Х1ара шера б1аьстан юххье ч1опак йилехьа гаьнашта 30 — С яхача препаратана опрыскивани ю щитовка яхача садоахкача х1амашта духьала, бешамашта эзна техача плодожорка, кхыча лазарашта духьала ю ца обработка. Лазарашта духьала пхезза-кхазза опрыскивани ю лаьрхх1а кийчъеча препараташца. Цу тайпара гаьнашта дукха г1улакх деш д1адодар меттаоттаду дукха хьувкъача сомо.

Иштта къахьегарах отделене соьмий бешамаш лелерий торо хиннай х1ара шера сом дика хьувкъабе. Масала д1адаххача шера х1ара гектара т1ара 57 центнер сом чуйицар цар, план 38 центнер йолча. Цунга хьежжа чутаьнхабаьлар центнер хьувкъам кхебарга д1абаха мах я. План 26 соьм 50 кепиги йолча 15 соьм 62 кепиги мара хилацзар сома центнера мах. Хьежал т1аккха бешамаш лелераша мел эхча кхоадаьд планах лийрх1ачул совг1а чуийцача 1203 центнерах.

— Цу тайпара толамаш доахача хьинаре дакъа лоац тха цхьонцаболча механизатораши, кхыча къахьегамхоша, — йоах бригадира чов Пилиевнос. — К1аьла оахам дара шера норма 110 процент кхоачашйир Т-40 марках йолча трактора тракториста Денисов Николая, х1аьта Гакаев Мовсара — б1аь процент. — Цу тайпарча дикача къахьегамхой ц1ераш дукха а яха йиш я, х1ана аьлча массала ца1аш бан хьалхара моттигаш йоахараш. Бригаде боккъонца хьоржача яхье котало йоахарий ц1ераш хаст-каста хувцалу сийлен Доска т1а. Х1аьта хьувкъам чуэцача хана премн ца эцаш нагахьа болало вац бригадана.

Доккий дехкараш латт бригада коллективана хьалхашка укх юбилейни шера. Отделенерча 65 гектар йолча соьмий бешамий х1ара гектара хьувкъам 65 центнерга д1аккхоачабе дош деннаа. Денна дош кхоачашдара мел эшар деш ба бригада къахьегамхой. Гаьний крона лаьъан тоаяш йоллаш латт. Массехк дийнача хьаргъа щитовкана духьала б1аьстан юкъе ю опрыскивани. Опрыскивани ара т1еххa, д1адаххача шера гурахь аьха хиннача гаьнашта юкъерча йовкъашка дисковн лущильникаш тоххаь йоллаш я латт.

Гаьна я сом чуэца болабу хе ч1оз я. Цхьабакъда такха дийнаа даргдоаначa балхах мукъа бола бригада болахой яьшакаш тоье оттабаьб. Сом хьабаьччa т1ехьа курга уж балхаш де. Лоацца аьлча соьмий бешамаш лелерий дикача г1улакхаша т1ешам болийт д1адаххача шерарчул шоаза дукхаг1а пайда бара денна дош кхоачашда торо хургхиларах. Хьувкъам кхебараш цун центнерга д1абода мах лохбараш йола ерригa торонаш оарцаг1ъаькхача, уж толамаш даха торо хулалга хьахьоех бригада опыто.

В. КОПАЕВ,
агроном.

ФАШИСТСКИ ГЕРМАНИ ЭШАЯЬ 25 ШУ ДИЗАРГА

«КАТЮШАЙ» АЛА

«Катюша» эггара хьалхара ракетни залп йир 1941 шера 14 июле 15 сахьати 15 минути яьлча Орше гуллашка моастаг1чун эшелонашта. Х1араяр 16 ракетаца йиза а йолаш т1ом бе йолаелар ворх1 установка. Укх тайпара дуьн уж событеш б1аргаьйнарашен царца дакъа лоацаш хиннарашен.

Т1ема установка командир гварде сержант В. Обсов:

«Электропитано рубильник д1ачуслар. Аьтта кулгаца гобакхийтар маховичкага. Лаьтта аьгар, сийрдаьлар. Хьожабаьчахьа ух ц1ера дя. Вай ракеташ я уж?».

Подполковник А. Кривошапов:

«Шк б1ев метр фронтаг1а залп еннача т1ехьаг1а - турмалаш йоацаш а гора тхона из — ц1ера форд айбелар».

Советски Союза Маршал А. Еременко:

«Цкъа аьккхаш 10—15 секунде 42 ракет эккхаш хинна эффект кийттачул дукхха я йоккхаг1а хилар...»

Фашистски генералъни штабага яьча донесене т1ара:

«Шоккха ца хиннача тайпара дукха йоккхий толаш юкъе йолча батареяца т1ом беш ба эрсий. Пхоря фугасно - далхаш, цхьабехъда, х1инзаца ца хиннача тайпара ч1оаг1а низ болаш да. Эрсий гера деттаденнача б1упо тешал ду: б1арг хьо ца локкийташ детт пхорй. Цах 1алаьмата дукха бовбу...».

Т1ехьаг1о разведка хоам бир, «катюшай» залпаш йийнначул т1ехьаг1а бовбаьчен чоаниш яьчен наьха кхо эшелон Оршера д1айигар фашисташа, аьнна.

...Юххьанца хала хьалаш т1аэтта хинна бетташ дар. Массехк заводо, дийнахьи буси болх а беш, «катюшаш» арахецар. Тамашийна сихача темпаг1а дет1оукхар керда герз хьаду производство. Х1аьта 1941 шера гурале Москвана юкхе керттерча лостамаг1а т1ом беш хиннача стрелковаи дивизешта, низ совбаккхара, массаза а, дивизионаш кхоачаш «БМ-13» е «БМ-8» телаш яр. Декабре дикавей штаташта юкъеяьккхар «эрзеш». Эггара хьалхера залпаш йийнначул т1ехьаг1а 1алаьмате ч1оаг1а лаккхелар цар авторитет. Цудухьа цхьа бахьан доацаш дацар эггара хьалха гвардейски яха сийлахь ц1и ахкараш Советски Эскара ракетни дбакъош хилар.

Эггара хьалхара «катюша» экспериментальни парти 1940 шера ноябре кийчъяьр. Духхьал цу машинех в1ашаг1ккхийтта яр т1ехьаг1а вай кердача герзаца фашисташка «къовшал» тохийта хинна батарея а. Т1ема залп йолаяле диъ ди хьалхаг1а мара доацаш в1ашаг1ъеллаяр из. Командиралда хьожавальвар капитан И. Флеров, Ф. Э. Дзержински ц1ераг1ча Артиллерийски академе цхьоалаг1ча курсе деша ваьг1ар. Кхо эза йолча грузовикаш т1а латташ ворх1 т1ема установкех кхо эзар гаргга реактивни снаряда яр Флеровга.

Мишта яр т1ехьаг1а «катюша» аьнна ц1и тала хиша «БМ-13» яха установка? Грузовика т1а 1от1ач1оаг1ъаь форма яр, цу т1а — уголковни металлаца в1ашаг1хеттача лостам телача г1айбай муг1араш, айеш д1а-юха ерзасъя йола механизмаш йоахкар, манометни 1оаршу дар, кхоссаш йола механизм йоллар. Уж яр цун керттера сатхалаш, нагахь санна шоай ханага диллача доккха х1ама долаш хинна ракеташ эггара чоалхазнег1а хиларах тарра, иштта эггара геннальнег1а а йола боккхача низах латта ракеташ гера кхоссарах пайда эцара идея ца лаьрх1аче.

«Гучахьарен цхьа бахьан мара хьулабнэя болек моастаг1чун дийна низи к1ийле хьаца моттигаш х1алакье, гульнача моттигашка танкаши кхыйола мотомеханизированни средствашн х1алакье, эггара гаргаг1ча латта артиллерийски миномётни батареяш йолие лаьрх1а яр «БМ-13». Кхоссача 8,5 километр гаьна йодар, снаряда йозаь — 41 килограмм. Яххайтта ракетаца 7—8 секунде тохар цхьа залп».

«Катюша» бошхало севах латт аьнча, из латт, масала, Илий е стрелкови герза историеца санна из хьаль ер ма зий аьнна ц1и яхха цхьа саг е конструкторий цхьа коллектив ца хиларах. Х1аьта я хьожаргда вай «катюша» хьаларех керттерчар ц1ераш яха. Уж ба Н. И. Тихомиров, В. А. Артемьев, В. С. Петропавловский, И. Т. Клейменов, Г. Э. Лангемак, И. И. Гвай.

«Эрсий къайлаг1арча герзах» фашисташ мел ч1оаг1а кхерар хьахьоех укх факто а: барт бохабеш бола аьлдиттмш доаржадарах санна бечк боре гитлеровски салташта цхьанахьа гаргача г1олла вай «каютиаш» гучаяьяй аха хабараш дувцарах.

«Катюшаша» моастаг1а я оатар вай б1ун деал ура о уттадора Москванен Ленинградан юхе, Сталинграда а Курска а юхе, Венгра, Чехословаке, фашистски б1ена — Берлина штурм ена хана. Уж машинаш т1а лаьтта 1ацар. Уж уттайора Окружной машинаньъа т1а Москва лораеш лаьттача танкаш т1ек бронепоездаш т1ек, дриаш т1а а, кхыметтел бронекатераш т1а а. Форда десантий эггара толамаг1а дола гера дар форда «катюша».

№ 1 йолча «катюшана» — 16 ракета йолча «БМ-13» — т1еххьа хьайир 36 ракета йола пусковой установка «БМ-8», цул т1ехьаг1а 48 харш дола «БМ-8-48». йиггача танка шассе т1а латта 24 харш дола «БМ-8-24». 1942 шера кюне эскарга кхьчар кхы а ч1оаг1ег1а низ болаш хинна реактивни снарядаш «М-30», «М-20»: 57,6 килограмм еза «М-20» яха снаряд «БМ-13» установка т1ара кхуссар. «М-30» 72 килограмм еза яр. Цунна шийна хьае йийзар станокаш — «М-30 рамаш».

Цхьабакъда, уж а яцар эггара йоккхаг1а - езаг1а йола «катюшаш». 1943 шу долалуш 92,5 килограмм еза «М-31» яха 300-миллиметрови фугасни реактивни снарядаш тела йолайир фронта. Царех «ванюшаш» (е «андрюшаш») оалар. «Ванюшашта» лаьрх1а хьайир шийтта харш дола пусковой установка «БМ-31-12». Юххера а 1944 шера яраялар эргаьккха «ванюша», е «М-31-УК» (улучшенной кучности — листаг1а етталуш). Уж снарядаш «моастаг1чув оборони керттерча оаса пхьоалаг1чек шоллаг1чен позицешкарча ч1оаг1ален пункташта залпаг1а т1ом бера» лаьрх1а яр.

Юрий РОМАНОВ,
капитан.
(«Красная звезда» газет —АПН).

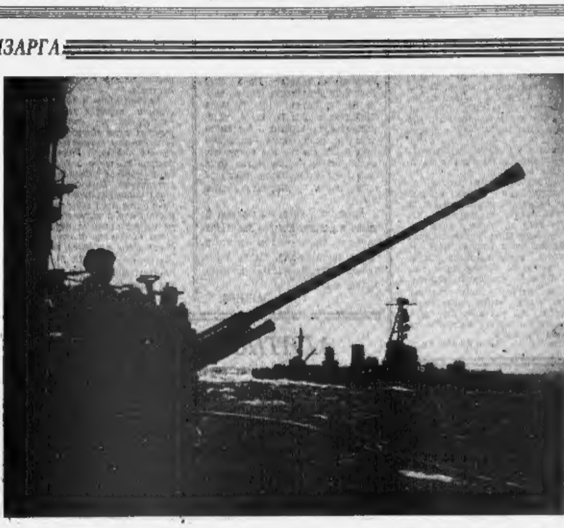

Iаьрхача форда т1ара флот. 1943 шу. «Красный Крым», «Красный Кавказ» яха гвардейски крейсераш новороссийски десанта новкъъестала йолкаш я.
ТАСС фотохроника.

ЗВЕНЬЕВОЙШ ДАГАБУВЛ

ХЬАЖК1АШТА ДОАЛ ЭШ

ХЬАТ1АКХАЬЧАЙ кхаш лелерашта эггара бехктокхамег1а йола ха. Х1инз кхашна деча балхашка, аьча кийчонга хьежжа хургба юбилейни шера чуэцаргбола хьувкъам. Х1аьта геттара лоарх1аме да д1аювргйолча культурашта хьалхе лаьтте кийчдар, кхошка деш дола балхаш хиннахьа чакхдахар. Д1адаьхача шера 175 гектар лаьтте хьакъоастадир звенона хьажк1аш д1ее. Цунах 100 гектар гурахь эйба лаьрх1а аьхадар, 75 вхинза дер. Х1аьта из вхарга ца а лаежаш, хиба аьха хиннача лаьтте х1ара гектара т1а 10 тонн а кхоачийташ 1ан замалахь органически удобренеш ехкар оаха. Дукха къахьега дийнар из бола чакхбоаккхаш. Ши трактори шин лафети мара яцар звене. Х1аьта деррига балхаш, масела кхо хьат1ануттар из кхай т1а д1аккхухьар, кулгаща де дезаш дар.

Нагахьа санна уж баллаш даьхива децаре маьлхо д1оахдаьчул т1ехьаг1а лаьтта ийт1а а ийт1а, цунца хинна т1оазал феща д1а а яха докъдена, ч1оаг1ена д1аоттаргдар. Цул т1ехьаг1а пхьоорх1 метр йиъха йола рельс трактораяа пхьораг1а ийслург1олаш т1ехьа а тесса планировка йир оаха кхай т1а. Нагахь санна цу тайпара лаьтта ийс ца дича д1аювча хьажк1ай квадраташ харцахьа бугьаьн хургьяр. Хьаьта уж нийса хиларга хьежжа мара хьувкъаргаца д1айийна хьажк1аш. Планировко яьнул т1ехьаг1а оасар хьат1аллалаца лоатте а диъ лаьтта оасар т1адаьлта культиваци чакхъяьккхар. Х1аьта ялат д1аделехьа диъ - пхиъ ди хьал а шоалаг1а культивани йир. Цу тайпара лаьтта кийнадаьчул т1ехьаг1а мара йолланзар оаха хьажк1аш д1ае. Х1аьта уж д1аювцнехьа х1ара гектара т1а 1,5 центнер а кхоачийташ суперфосфат тессар.

Хьажк1аш д1айийна диъ де дельча мокхаш доьлав. Цхьабаьрнита ч[?]ттаргда цу хана чакхдаш лаьхача д1адийна фу толхаэаргда аьнна, из бакъдаш. Цу балхо торо хулийт лаьтта структура тоье, из к1аьаде, фу д1адувн тесса удобрени лаьттанка зе. Хьажк1аш хьат1а а яьнна 3—4 дард хиийача культивани йир, Х1аьта культиваци мишта йир?

Хьалха культиваци еш культиватово муг1арашкара дута а лоташ муг1арашта юкъера мара д1адоккхацар оасар. Из кхоачамбовцар мишта юстардоаккхаргдар, хьог1 аьнна уйле я яь культиватора х1ара цела т1ехьашка муг1арашка оасар дергдола макхаш доккха лаьрх1ар оаха. Цу тайпара в1ашаг1йеллача установка оасар ц1енхаштта д1адоакх. Цул совг1а муг1арашкара лаьтта х1аьдду.

Белгалдаккха деза цу тайпарча установкаша 1уйрйна 10—11 сахьат даьлча мара болх д1аболабе йиш йоацилга. Х1ане аьлча, культиватора урсах декха макхаш цкъаза хьажк1ех хьекхалу. Х1аьта бийсан шелъеннахул т1ехьаг1а 1уйран ч1оаг1ъенна йолча хьажк1ай лордах мах д1ахьокхабелча из атта каглу. Цхьабакъда маьлхо к1озига д1охийча м1аьд а еле мийла хьокхабелча а саттa маоа саттаи хьажк1ай лорд. Ала деза культиватора урсах т1екьатасса йиш йола мекхош вай республика боахамашка нагахьа мара нийс ца лула. Иштта ши комплект мара в1ашаг1тоххалнзар д1адахача шера тха боахаме сона а. Довцаш де цу тайпара машинаш республикерча «Сельхозтехнике» а. Х1аьта д1адахача шера хьажк1аш кхееш тхона белгалдаьлар цу тайпара чакхбаьккхача балхо боккха пайда лулга.

Хьажк1аш д1аюв лаьтта деррига а хий дуллаш да тха звене. Цхьабакъда д1адахача шера хий дилланзар оаха кхашка. Малаг1а дир бахьан? Тхе бригаде дог1ан хьесапе хий деттаи ца1 мара установка яц. Х1аьта кхашта юкъе хий чухецира харшаш а дацар дакъа. Уж сиха дахо тхо кхоdергдацар. Х1ана аьлча дог1аш дийлхачул т1ехьаг1а б1айха мах а хьежаш ха уттар. Лаьттанна 1айна дукха т1оадал 1н хиле феща д1айодар. Бацар хий дехка 1омабоь нах а. Цудухьа лоарх1аме йола ха йов а ца еш лаьттанцара т1оацал сошара оата а оаташ цаца юкъе г1олла чахх а боаккхаш х1ара гектара т1а шиш-шиъ центнер аммиачни селитра тессар кхашка. Цул т1ехьаг1а лорд ц1оаг1 а луш сихха дег1аaха йолаелар хьажк1аш.

Хьажк1аш дика хьат1ийларах пайда бац уж хьайбехи зе денн мяхахи лора ца йича. Цудухьа звеношарча наха ерг1ах денин бусси лорайир уж. Лоацца аьлча, къа ч1оаг1а хьийгар, цхьайолча хана денни бусси салаг1а йиш хилацар. Цудухьа республике эггара лакхаг1а бар оаха чуйица хьувкъам х1ара гектара т1ара юкъера лаьрх1ача 53,4 центнер фуаллаьха хьажк1аш.

Къахьегамхочун балхацара безам совбаккхар г1улакх дукхаг1а дакъе боахама керттерча специалистех тийша да. Доккха новкъостал дир тхона тха балха т1а пайдане хьесамца, д1айхача дешашца ц1аг1а эшаш дола х1ама, иштта к1ора, йол, кхыдер 1алашдеш совхоза директора, керттерча специалисташа. Х1аьта хийине ала йиш я, нагахьа санна цар цу тайппара новкъостал дах хиннадецаре иштта деррига низ т1абохийта тха къахьега в1ашт1ехьдаьнна хургдоацилга.

В. И. Ленин вань б1аь шу дузача укх юбилейни шера лакха социалистически дехкараш т1айийад тха звено коллективо. Иштта 175 гектарах х1аране т1ара 55 центнер фуаллаьха хьажк1аш чуэца, 50 гектарах х1аране т1ара 350 центнер шекара свекла яккха, 50 гектарах х1аране т1ара 15 центнер гидуаргаш кхеде. 300 гектарах х1аране т1ара 25 центнер х1а чуэца.

Т1айша дехкараш кхоачешдара дукха балхаш даьа звено коллективо. Гурахь деза зиба аьда хиннача 275 гектарах лаьтта х1аране т1а итт-итта тонн а юллаш органически удобренеш ехкай. 1ан заманахь лаьттанцара 1айна т1оаал соцаяь, гурахь д1адийнача к1ин самолетаца минеральни удобренешца подкормка я яь х1ана макхаш доахаш да тхо. 1алашдаьа планaга хьежжа лакха кондици йола калибровка яь фу. Ерригa техника тоаяь болх бе кийча я, х1аьта хьажк1аш д1аювргйола сеялкаш, хьажк1ай фуна калибровкага хьежжа дискаш а оттадаь регулировка а яь д1аоттанай. Укх бетта кхоана е лоьма шекара свеклан 15—20 апреле хьажк1аш гидуаргаш д1аде доладургда тхо. Лоацца аьлча укх шера т1айша дехкараш толамца кхоачашдара беррига низ т1а а бахийта къахьегаргда оаха д1ахо а.

Аз сийна ихье вала т1ахьех д1адахача шера х1ара гектара т1ара 40 центнер гаргга фуаллаьха хьажк1аш чуийца тха района «Шалинский» совхозера звеньевой Абдулаев Салиму.

Б. САИДОВ,
Шаьла района «Джалка» совхоза звеньевой.

ЗАВОДАГА НИЗ БЕННАБ

Грозненски радиотехнически завод дукха де йоацаш дикка т1ехьаьосачарех яр, производственни заданеш а т1айийца социалистически дехкараш а кхоачашдацар. Завода кулгалхоша, партийни профсоюзни организацеша шоай активе дийцар из г1улакх. Кхоачамбоацараш д1адахара а д1ахо йодача хана балх товбара а чакхйоахаргйола мероприятеш белгальяьхар.

В. И. Ленина юбилей сийна керда деккараш т1а а ийца уж кхоачашдара шерра социалистически яь йоаржайо заводе, болхлой моральни материальни хьалаш тоаллаь. Бригадашка, цехашка, участкашка новкъостала активисташ хьожебаьб. кулгалхой меттел х1ара муг1аречa болхлочун а хьалхеника латта дехкараш кхоачашдерах бола бехктовкхам лакхбаьб, т1аьхожам лоаттабу массанахьа е. Цу х1амаша новкъостал дир. Х1анз болх ритмично лел. Д1адахача шера юкхьаша хьалхара толамаш дахьар коллективо керттерча хьокхамаша. Шолаг1ча квартале продукци арахецарен пунна реализаци хрен йлаш дикка т1еккхоачашйир. Уж лакха толамаш дахарах облсовпрофо республикански сийлен Доска т1а д1аяйно завода коллектив. Цул т1ехьаг1а шийгара дукхаг1а д1алехаргдолга кхетадеча коллективо деррига низ т1абахийта толамаш а чакхдоакх д1адахав шу. Ше лийрх1ачул 7 ди хьалхаг1а план кхоачаш а еш заданех 50 эзар сом мара е ца йовг1ача 400 эзар сома мальха продукцена реализаци йир. 5,8 процент лакхъелар къахьегама овсарле. Продукцега д1абода мах дикка лохбелар. иштта дукха энергетически ресурсаш кхойир.

Къаьстта дика къахьийгар заводчаьноше укх шера хьалхарча шина бетта. Шоай декхарех дика лоарх1абаьб уж. Саратовски метод юкъе а кхуллаш боах барах но кийчъеча продукцено юкъе 96 процент цхьаккха а санхет доацаш я. Из боккха толам бакхкарах облсовпрофа президиумо профсоюза ЦК-рек промышленноста министерствагарек дийхар завода коллективана ленински юбилейни грамота лулга.

Белгалдаккха деза болх иштта ритмично д1абодача, деррига г1улакхаш дика в1ашт1ехьдаьнначa хана шоай юкъера образовани, технически знанеш лакхъеча болхлой аьттув боалаш хилар. Соахк завода берригача болхлоех 70 процент дешаш хилар. Х1аьта укх шера духхьал шин бетта тайттайпара говзалаш 1омаеш 70 саг хиннад.

Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен ц1и яккхара чахье вахнав х1ара болало, бригада, смена, коллектив. Х1анзалехьа 300 совг1а сага ца ц1и еннай. Х1аьта «Профессех никаг1оала болхлой» яха ц1и моллаг1чое дуьш яц. Дукха ба заводе балха т1а хьалхьа лелаераш, новатораш. Шоай г1улакха бокъонца бола мастераш ба уж. Белгалбоха лов сона къаьстта къахьегама т1ера бола, лакха толамаш доаха из, слесарь-сборщик Савина, регулировщик Лебедев, токарь Нальберский, слесарь-инструментальщик Коган, кхыбараш Шоай заданеш дикка т1еккхоачашъю цар, дукха мальхера материалаш кхою. Цар телача хьокхамо хьинар йийду болхлой.

Юбилей езэча дийнахь 4 бетта план кхоачашъе дош деннад завода коллективо. Х1ана из шин дош сийленца кхоачашдер а я.

Ч. СЕРГЕЕВ.

ПИСАТЕЛЬНИЦА М. С. ИСАЕВАЙ—70 ШУ

СИЙЛЕН НИКЪ

ТАХАН вай республика литературин общественноста белгалдоаккх нохчий писательница Исаева Султана Марьяма 70 шу дизар.

Нохчий литературана эгара хьалха юкъе бахьхача кхалнахах цаI я Исаева.

Гимнази чакхьяккхачул тIехьаrIа Марьям Грознерчу машинаякъахой школе» хьеха йода. Ше беча балха тIехь къовсачи хьехархочо, хьалхкхуш йола тIехье кхетаю хьалха латтача хlеэшна, бераашта довзийт эздий гIулакхаш, церан нах дукха безара уйла чуйоссаю.

Исаевас эгара хьалхара язъянь произведенеш яр бераашта йола стихаш, иллеш, дувцараш.

Дукха ха ялалехьа Исаева Марьям Нохчий автономин областной халкъа образование отделене наведующелла хьожаю. Цу отделене дехкар дар бош долен партийнаи береш Iалашдар я. Из декхар кхоачаш а деш, Марьяма эздора берашта вай Даьхе дукха езайолийтаргдола дувцараш.

Керла культура дика кхетаеш, ча кхоллаш, Исаева Марьяма ткъаъ иттаlаrIча шерашкя ялйир «Революционерий илли», «Гlамар» яха поэмаш, «Сеных душ дициенвача кашамаша?» яха легенда, «Дукха тIехьа даяха дувцар». Шийн цу произведенеш тIе автора дуьн иачкхьолкхеи Iезап тIалатташ хинна къахьегамхой хала вахар, баьдеча нахи Iадата, Iехабеш, яь холонаш.

Вай мехка социализм котьклара хьахилийтар советски литература кхьи а дегIадаря эша хьал, чIоагIйир цуна социалистически реализм. Цу шерашка литературе керттерчарех цхьа моттиг дIалаьцар социализм хьалъяра тема.

Исаева Марьяма сийлеца кхоачашду шийн произведенешка къахьегамхо турпал вай дIаоттаьера декхар. Шийн пьесаш тIа по хьахьекхар вай Даьхен индустри дегIайоалаяра шоаш кхо ца беш советски наха беш бола болх, цар хьинар, турпалал.

Нохчий советски литература толамца дегIадоалаяра ше кхо ца еш къахьег тхьа иттаlаrIча шерашка а цул тIехьаrIа а Исаева Марьяма, лакхлу цуI художественни говзал.

Советски наьха вахар кIоаргга довзар, вер бахьан долаш писательница йиш хул «Ираз кхоллораш» яха шийн роман язъе. Романа керттера дакъа да Сийлаха-боккхача Даьхен тIем тIа Советски Эскар фашистел котдалар. Чолак - Тау боккха промышленни обьект хьалъеча советски наьха къахьегам, цар дега хоэал хьегойтар. Автора шийн романа тIа чIоагIду халкъа ираз кхолларни къахьегаш бола мугIарера нах хилар.

Казахстана къулбехьа Фосфоритгорск хьалъеча цхьа барт а болаш къахьегаш ба нохчий, гIалгIай, карачаевнаш, эрсий, казахаш, кхыча кьамех бола нах. ТIемо тIоттаьль халонаш эшаеш, шоай ница кхо ца беш къахьег цар довинаца хила из лоархIамера промышленни объект хьалъяь яккхара. Даьхенна кхашка чеккатIа а дукхатIа а фосфоритни удобренеш кхачийтара. Романа тIа керте латтараш да общественни гIулакхаш. Исаевай низ кхоач ше буша турпалаш художественни дакъе чиккбаллалца дика гойта. Писательница кайна хьагойт мугIарера болча ияхах фоккхача боахама кулгалдеш бола нах хьа миита хул. Иштачарах я авторе романа тIа юкъа цхьа аятекa уборщица хинна, йоккхача совхоза директор йола Васса, комбината директор Аквеа Руслан, большевикаш мари сесаги КочингIар, кхыбараш.

Цу турпалий хьашташ Даьхеи хьаштех къоасталургдоацаш да.

«Ираз улица» яхача шийн книжка тIа Исаевас язду: «Вайнаьха кхалнаьха сийна, хьамсара йижарий!». Цу дешаца кьахойт шийн йижарий кхетам лакхбара авторо къахьийгаlга. Из книжка арадаккхарна кхалнаха метте, шийн книжкаш дешача наха а доккхa совгIат делар писательница.

Исаева юбилей тIакхоачаш Нохч - ГIалгIай книжни издательства кепатеха арадаьккхад романа шоллагIа дакъа. Автора дIахо кIоаргду, логически дIаьхо хьалхарча дакъа сюжет. Юртбоахама чIоагIа эшаш йола фосфориташ йоалат шоашкара боккха хьокхам гойт КочингIар, ЯковлевгIар, ГладковгIар, кхычар, халонаш эшаяра а толамаш дахара а гIолу цар кагирхошта, Ленински кхетам лу царна.

БоккхагIбаращца цхьана кагирхоша карасрзаю бIаь шерашка пайда ца луш яьда эрий арена, сийлоща яхоачашду Коммунистически парте шоашта хьалхаика оттадаь доккха а чоалхане а декхар.

Укхаза хьоахиде доагIа 1934 шера дейз СССР писателий мугIарашка йолаш хьайоагIача Исаева Марьяма нохчий «Серло» яхача газета тIа болх бар, цул тIехьаrIа радиокомитета музыкальни вещание редактор хилар, шийн произведенеш кхоллача хана по классически, советски литература дукхха произведенеш нохчий меттала яьха хилар. Царна юкъе я Пушкина, Лермонтова, Некрасова, Шевченко, Крылова, Маршака стихаш поэмаш, Чехова а кхыча писателий а дувцараш.

ДIахо а ше бергболча литературни болха хьакъехьа дувцаш, Исаевас аьлар:

— Доллача хIамал хьалха са дагалаттар да «Ираз кхоллараш» яхача сай романа кхоалагIа книжка язъяь чакхдаккхар. Со иштта даге а цхьана хана Асламбековски юрте хинначи берий городокаш дола книжка язде. Аз кепатеха арадаккхаргда дIададьхача шерашка айса язъяьна стихий, поэмай, дувцарий сборник.

Дага леттар дизза кхоачаш хилла хьа, аьлла лоаша боккхаргба вай укх юбилейна дийнахь нохчий дикача писательница Исаева Марьяма!

Аз. САРАКАЕВ.

КОАРТОЛИЙ КХАШКА

Грозне баха нах коартолашца Iалашбеча боахамех цаI я Наьсарера «Экажевский» совхоз. Укх шера хургйй-хьох уж селла дукха?

— ДукхагIа а дикагIа а хургья, — йоах Экажкъонгий юртарча наха тешшаме. ДIадахача шера гурахь дена дIаболабаьбар укхаза хьувцъама лард йоллара болх. ТIехьа накха а боаккхаш кIоаргга ахача коартолашта лаьрхIача шоай 500 гектар лаьтта тIа минеральни, органически удобренеш ехкаш, дIаиен коартолаш шелалах лораеш, хоржаш хьабаькхаб уж хIанзалца. ХIанз укх тешамо боаеча апрела хIара хоза денхача дийнахь оргагI а булаш сихбенна уж дIаюш боахк.

Из болх беш 10 агрегат я. Укх массеха дийнахь 250 совгIа гектар лаьтта дIайийнай коартолаш. ХIара агрегата нормах 3 гектара тIа дIае езаш хилча дийнахь 30 гектара тIа дIае йоагIар уж. Баъда укхаза 50-нега дIаккоаг из цифра. Тохаш а яц: цIи хезача Албогачнев АртагIа, Аушев Юсапа, кхычар 6—7 гектарага дIаккхоачийт шоай хьокхамаш. АртагIа ший 30 гектар хула кха хIадийна вала воаллар. Тхо цига хиннача дийнахь 5—6 гектар мара йисандар цун.

Iхонаш, кхийола садоакха хIамаш, лазар юхе доагIаргдоацача тайпара дIаюш цар уж, эггара чIоагIагIа дола «ТМТД» яха доьхаж а дегташ. Коартола новкъа дац из.

Ховш да, цхьана сортах йола коартолаш вIаштта шин-кхаь шера цхьан участке дIа а юш кхес йиш яц, тIаккха геттара лохлу цар хьувкъам. Цу гIулакха хIинаехьа а уйла ю укхаза. ХIиранкахьарча опытни боахамера хьалхара репродукцех йола 200 тонн «Вожанка» яха коартолаш енкй совхозо. Уж кхеергья фуна лаьрхIа. ХьатIадоагIача шера дерига лаьтта дIалацца хургья уж.

Ерригаш а коартолаш кхеэи 6 звено я укхала. Юкъера лаьрхIача гектара тIара — 150 центнер чувща лаьрхIад цар, хIаьта Албогачнев АртагIа—180 центнер чувща лаьрхIад.

М. ЗАНГИЕВ.

ОБЩЕСТВЕННИ ПОРЯДОК ЛОРАЕШ

КЪУ ГУЧАВАЬККХАР

Шаьла милица райотделена хоам бир малав ца ховча зуламхочо чIеге а баьккха Шаьларча № 4 йолча магазина складере кхечам продукташ ахчен дикьад, аьнна. Следователa воккхагIволча лейтенанта Домбаев Хьамзата дIаехаэр из.

Шийца инспектор, милица зIамагIвола лейтенант воа. Хутаев Муса, а воаш зулам даьча моттиге вахар из.

Зулам гучадаккхара план а оттаь, оперативни инспектора соцадир магазина заведующеца воа, Магомерзоев IабдулцIа къамаьл де:

Къамаьл деш гучадаьлар цу дийнахь магазина чу болх беш Магомерзоева сесаг хилар. Таразаш тоада вайтае со торгови сета таразаш тоадечара», — аьнна веное цхьа гражданин. Тараз тоадаь баьча баллах 7 сом ахча а даьккха, кхитанци а яздаь, ах литр къаркъа а мийца дIавахая из. Сайрина 4 сахьат даьлча магазина дIа а хьийла чуяхай Магомерзоева. ЦIагIа марага дIадийцад цо из сег магазине хилар а цо дьяр а. Из малав ва лаьрхIад А. Магомерзоева. Шаьла юрта юкъе кийсавлар цунна из.

— Таразаш тоаду мастер вий хьо? — хьиттар цо.

— Ва, — аьлар вонхо.

— № 4 йолча магазина заведующи за со, хьо иштта мастер хилара доли документаш бIаргадовра соца.

— Сога сейга дац документаш.

— Са сесага хьайга денна ахча хьадал!

— Сога кхо сом мара дац.

Дикка мегна волча къонахчо кхетадир гIупанх вIаштIехь ца хилар, кхо соми гIормиги дIабелар цо.

Иштта дIа-юкъ хьаьстар уж. Цуица чакхдаьна кила доагIар гIулакх.

— Хьона даь хурга къоаI — ше — шийца уйла йир оперативни инспектора.

Из къамаьл дарах Абдулкеримийна беркал а аьнна, следователь волча вахар оперативни инспектор.

Долла хIама дита а дита, Хутаев Муса къамар Грознерча таразаш тоадече заводаца цун фу гIулакх де а цу предприятэ штамп тIайола кантанци цунна мичара дяхад я. Завода директора аьлар: «В. А. Анинин шоаш долча болх беш а хинна, молаш хипарах балзера дIааьккха я вау. Цу сего телача кантанцеш тIара тайпан цIи цум тйпан цIи цаI яр. Цу тайппара, лар йоанхаш латтар. ХIанз за дезеш дар из мичахьа вах. Из а хайра. Шаьла райотделене хьвоалаяр из. ГIуракх мадарра дIадийцача, ше бахке хилар бакъдеш йола чIамаш дIагайтача, мукIарло дир Анинина магазина чура продукташи ахчен даьвара.

Къу лаца а пеьца, углавани бехктокхама хIар.

Иштта фо ха тIа латт деш Домбаев Хьамзат.

П. [illegible],
милица [illegible].

ДРУЖИННИКИЙ НОВКЪОСТАЛЦА

Грозне Ленински районерча «Родина» яхача совхоза микроштаба начальника воа Р. В. Пирадова, парткома секретара воа В. Г. Солянникова терко ца еш йитац общественни порядок цIаккха а. Дружинникаша хьинаре дакъа лоац общественни порядок лораеча. Совхоза деррига гIулакхпика кхоач уж, социалистически довлакье лораяра гIо ду. хулигашица, молаш бахарашца, тунеядцаща мацар хуребоаца къовсам лоаттаду.

Бакъда хIанз а йолаш я общественни порядок телхаш, малараш малаш, ше кха ца хьийачи руакьах ваха гIерташ бола мотигаш, совхоза руакьах кулаш деттa нах нийсау. Бакъда тaIазар доацаш кIалхара боалац уж. Мазаи совхоза балхлоша ми. Ахматханово, Цулеев, Ибрагимова шоай доахан совхоза кIа дIадийнача дажа кхай тIа дохийтар. КIа доадир цар. Участкови милиционера дружинникашца цхьана кхай тIара дIадаьхар доахан, кIа доадарах йола материал совхоза директора воа. П. М. Крутова дIаелар. Из доа дийцар новкъостий судо. Совхоза балхлоша чIоагIа бехктокхама звар доахаиза кIа доадайтарш, судо гIод техар царна.

Совхоза кагий нах Ларин, Бедл, Шамилов, Ялаев, Козик бахькар клубе, менна а болаш, цига баьхкача наха салоIам бохабя биабелар уж, вакъда дукха дIаьхдоалаэар цар хулигански гIулакхаш. Дружинникаша клубера арабаьхар уж, цу гIулакха бола материал совхоза кулгалхошка дIаелар. ХIаьта рабочкома председателa цар доа новкъостий суде дуцаргедолаш оттадир. Совхоза балхлоша чIоагIа безк а беш, новкъостий судо гIод техар царна а.

Иштта новкъостий судо доа къовстадеш хилара юхатет общественни порядок йохаяра, наха юкъе лесарьдаца гIулакхаш лелидара тIаккхуеш бола нах. Цуцъна «Родина» яхача совхоза кIенига хил хIанз общественни порядок телхаеш моттигаш.

Совхоза болх дика беш да сатирически газета, цо меттахеа хIама етт социалистически руакъана тIаккхдаранта, общественни порядок телхаерашта.

Ю микроштабе каст-каста хул милице Ленински райотдела болхлой. Зулам де, къоал де, порядок толхае тардургдола нах гучабахара, царга уж хIамаш ца дайтара хоалхе а де дезачоа тIаберзабу цар дружинникий болх. Совхоза кулгалхоша хан - ханнехьа бесеаш ю царца, дехкараш уеттаду царна хьалхашна. Парткома секретара В. Г. Солянникова кастакаста дуац дружинникашта совхоза гIулакхех аьаца, общественни декхарех аьаца.

Цу дерригача гIулакхаша новкъостал ду общественни порядок лорираш социалистически руакъа ца лекъадайтарши дола дружинникий а болхлой а бахктокхам лакхбара.

Общественни порядок лорача хьинаре болх барах КПСС Ленински райкома сийлен грамоташ еннай дружинникашта Емельянова Базоркиии. Бoлх дика бу дружинникаша Газиев Маудe, Насреe Султанa, Оздиев Эже.

«Родина» яхача совхоза парткома дружинникий болх тIаберзабу общественни порядок лораяра. Шоай декхарех дика лоархIабу «Родина» совхоза дружинникаш.

Т. БОРОДИН,
МВД Ленински райотделa политико-кхетаме балла инструктор, милице воккхагIвола лейтенант.

АГИТПОЕЗД НОВКЪА

Грозненск, машиниьякъахоша вIашагIъелла я Грознера Астрахане кхеччалца нихъ бергболаш арвньина агитпоезд. БархI дийнахь хургьа агитпоезд новкъа. Станнешка, йоккхийча разъездашка юха а сецаш концерташ уттадергда самодеятельни артисташа.

Къахьегама а тIемий а ветеранаш, лектораш, Н. К. Крупская цIерагIарча культура Дворецан Гудермеса машиинакъахой клубан самодеятельни артисташ бахай поездана.

Цхьан вагоначу кинопередвижки шоллагIча вагоначу машинакъахой тIема а къахьегама а сийлен музея экспонаташ я.

В. И. Ленина вахарах дуц бaлхахн лекцеш ешаргья, документальни художественни кинофильмаш хьокхаргда.

А. Шерипова цIерагIча нефтемаслозаводе хьалха латтачарех я Маркое Виктор керте латтача атмосферно - вакуумни трубчатке коллектив. Масехи дж да цо квартала план кхоачашъяь. Уж толамаш довлача хьинаре къахьийгад технологаша Широков Александра, Коренная Анцас.

СУРТА ТIА: болх беш я оператор А. Коренная.

М. Плиева сурт.

Назрановски «Электроинструмент» завода ленински къахьегама вахте латтачарна юкъа я Тумгоева Тамара керте латта бригада. Массаза ший сменни нормаш тIехкхоачашъю цо. Цу бригаде белгалъяьнна дика къахьегаш я Сагова Зибейдат. Конвеерча 18 операцех болх бе хов цунна.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) 3. Сагова, Т. Тумгоева кийъчеча продукцета хьожаш ба.

М. Плиева сурт.

Доалал дехьара

ЮБИЛЕЙНА НАКЪАДОЛХАШ

ЛОНДОНЕ КЕПАТЕХА АРАЬККХАЙ. В. И. Ленин ваь бIаьшу дизара хетаь йола Великобритане Коммунистически парте теоретически орган долча бетта цкъа арадалача «Марксизм тудей» яхача журнала **ЛАЬРХХIА ЙОЛА НОМЕР.** Цу тIа я «Ленин империализмах», «Ленин къамаш — мукъадахара къовсамах», «Ленин демократех», «Ленини кердача тайпара йола партии» яха статьяш.

ЛОЗАНЕ (Швейцари) хилар горока общественноста собрани. Деэача денна хетаь доклад йир Лозанне веначa Французски коммунистически парте секретара Ролан Леруас. Дунеи тIа эггара хьалха хьахиначa социалистически пачхьалкхенна хьалхе лелаьри из хьаьри хиларах тарра, В. И. Ленина Iалаьмате боккха исторически лоархIам хилар белгалдаькхир цо. Дукхьал Ленин ва халача хьалашка бокъонца йола революционни парти хьаьри из Iаьдала керте оттаьри, аьнна белгалдаьккхар оратора.

Бокъонца йола ленинец хилар — из да Ленина идеяш кIоаргга йовзар, уж практике, кердача хадданза хувцалуш долча хьалашка юкъебоалияр, аьлар Р. Леруас.

МАЛХБУЗЕН БЕРЛИНА ЦАI ЙОЛЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ правлене ленински юбилейна хетаь торжественни заседани йир. Доклад йир Малхбузен Берлина СЕП правлене секретарията члена К. Кинштедта. Цо къьаста белгалдаьккхар шин системана юкъе — социалистически капиталистически—уллача Малхбузен Берлине машара, демократена, общественни прогресса тIехьа лоаттабеча къовсамо В. И. Ленина хьехама Iалаьмате боккха лоархIам хилар.

ЛЕНИНСКИ ЮБИЛЕЙЦА ДУВЗАДЕННА Стокгольме хьайийлар Швеце болхлой болмна Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце аь алииин юща материалаш йола выставка. Укхаза хьахьоккхаш я Ленина балхий эггара хьалхара изданеш, дунен пролетариата баьчах, Октябрьски революцех, Шведе болхлой болмах дола книжкаш, английски меттала араьхача Ленина сочиненей бизза гуллам.

Лондоне хьайийлача выставке шерра хьахьохкаш я эрсийи ингийски меттала араьхна В. И. Ленина произведенеш, В. И. Ленина рукописей факсимилеш. Экспонаташта юкъе я «ГIа хьалхашка, шинь тIехьашка», «Россе капитализм дегIаяр», «Демократически революцера социал - демократеши тактика» яхача балхий эггара хьалхара изданеш. Экспозице йоккха раздел хетаьй В. И. Ленин Лондоне хилара, цига волаш цо хьалхе лелаьй РСДРП II, III, V съездий балха, «Искра» яхача газета редактор хинав. Англе хьахьегамхоша бух боацаш чIоагIа В. И. Ленин лоархIаш хиннa хилара тешал деш материалаш а я укхаза.

(ТАСС).

КАМБОДЖЕРА ХЬАЛ

НЬЮ-ЙОРК, 7 апрель. (ТАСС). Американски информационни агентствоша дена хоамах, Камбоджа столица Пномпенох мехка кхьача городашеи укх, деношка дагайохийт тIема лагерь. Улицашка дукха салтий ба. Бийсан керттера накъаш дIакъовл, сатассалца новкъа хIама ца дохийташ. Хьалха а салла ха деш я Меконг яхача хих воала еррига переправаш. Уж гIулакхаш ду Iаьдало Сиануха оагIонгахьара бараш мехка кхыча городашкара Пномпене чу ца бахийтара.

Камбоджа тайп - тайпарча районашкара демонстрацештен эскара подразделенештен юкъе довнаш хулаш хиларах йола сведеноп ух. Сайгонски эскар Камбоджа чурча гIулакхашта юкъелелхаш хиларах дола хоамаш а да.

ПЕКИН. 7 апрель. (ТАСС). Синьхуа яха агенствас беча хоамах Нородом Сианук послани йохьийташ комбоджийски халкъага кхайкав. Цо мехка Iаьдал бехкедир герзаца демонстрантаьшта довдарах, из бахьан долаш 300 совгIа сагa вуиш. ГIулакх доацаш нах ца боабайтар духьа демонстрацеш ца е аьнна комбоджийцашка кхайкав Сианук. Герз бе а деттала лоаттабеча къовсама юкъе дакъа лоацаш хилча дукхагIа пайда бергба, йоах Сианука послане.

СИОНИЗМ БОЛХ БЕШ Я

НЬЮ-ЙОРК, 7 апрель. (ТАСС). ВIашагIкхийттача Штатий столице болх беш я влиятельни произраильски лобби, цо лерхIар да США политикапен общественни уйланон влияни елга. Цунах хоам бу «Нью-Йорк таймс» яхача газета корреспондента Роберт Фелпса.

Лоббе балха хьалхе лелаю Вашингтонерча Израила посольствара, хIаьта иштта дикка ахча долаш йолча дукххача сионистски организацеша, йоах корреспондента.

Фелпса яхачох, произраильски лоббе шийн балха юкъеккхувла эггара а тайп-тайпара йола методаш — «американски прессях мачогга дукхагIа пайла эцаргара декъа конгрессе политически ина барга кхачалица».

США-ча Израила посольства «ЮагIа произраильски пропаганда лелаю, мехка дукхха пропагандистски литература дIа а доаржадеш. ХIара лоархIам бола политически собыни массаза хул посольства арадоаккх Израила правительства позици юща лаьрхIIа дола брошюра. Уж брошюраш почте гIолла дIадохьийт лоархIамерча посто волча 12 эзар сага.

Цул совгIа мах боацаш Израиле баха торо ду посольства правительственни чиновникашта, профсоюзий кулгалхошта, журналисташта, студенташта.

Лоббе болх хьал а лоаттабу, лостам а тел американо-жугатий комитет, американо-израильски комитет санна йолча а кхыча а США-рча сионистски организацета йоах корреспондента.

Уж произраильски гIозараш дар, белгалдоаккх Фелпса. Фоанце президент Помпиду ВIашагIкхийттача Штаташка вечача хана антифранцузски демонстрацеш вIашагIтехараш.

ИРАН. Толаме дегIаух цхьанаделаду советеко - ирански гIулакхаш Советски Союзо техническа новкъостал а деш мехка хьалеш латт Исфаганера металлургически завод, Аракера машинанъю завод, элеваторанш кхьийола объекташ. Иранси болалошен инженерашен советски специалисташа айхха цхьана болх а беш трансирански магистральни газопровод кхолл. Цу чу гIолла Ирана мехкаьтта районашкара СССР-е ухаргья Iалама газ.

СУРТА ТIА: магистральни газопровод юллача Лоамара доагIача хих дехьйоолаш латт «Урал-375» яха трубовоз. ТIаккхача хала йолча лоаман моттигашка, массача хих дIехьавоалача деча белхий толам балга Iалашду тешамеча советски техника.

А. АХМЕДЗЯНОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Спортивни хоамаш

Баьча юбилеи хетаь яр В. И. Ленина цIерагIарча культуран салоIамен парке шин дийнахь хинна профсоюзно-комсомольски обгача атлетича кросс.

Республика предприятей, заводий, фабрикий, дешара заведеней ворхI бIаь спортсмен хилар цу кроссе дакъе лоацаш, 500 а 1000 а метр идар уж. Хьалхарча группе хьалхара моттиг яьккхар крекинг-завода коллективо, шолагIча группе «Октябрьнефть» НПУ-н кхоалагIча группе «Грознефть» НПУ-н спорсменашка я хьалхале. Дешархошта юкъе котбаьлар Грознерча № 58 йолча школа спортсменаш.

Цу кхьашка дукххачарна спортивни разрядаш, республикански Совета кубкаш грамоташ елаь.

* * *

ЮБИЛЕЙНИ СПАРТАКИАДА

Спорта кхьайтта тайпа юкъе долаш хургда укх шерара республикански спартакиада. Республики городашкара дикагIйола спортивни коллективаш я спартакиада кхьашка кийчъеина. Духьал финальни довзарашта юкъе гIорга шен эзар совгIа сагa. Укх деношка дIайолалу спорта цхьадолча тайпаех йола кхьаш — ваьча атлетихах, истола тIарча тенисахи футболахи лоавзачара.

О. НИКОЛАЕВ.

ХАОТТАМ

9 апреле дийнахьа хувцалуш морхаш а йолаш, догIа а ца делхаш. лаьгIо мух а хьекхаш ха хила тарлу. Температура 15—20 градус. Грозне 17—19 градус.

10 — 11 апреле хувцалуш морхаш а йолаш, хьалхарча дийнахьа лаьтта гIор а деш, лаьгIо мух а хьекхаш ха хургья.

Температура бийсанна I градус шелалгара 4 градус йIовхалга кхоачаш хургья, дийнахьа 15—20 градус йIовхал.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактора заместитель А. А. МЯКИЕВ.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-90; редактора зам. — 3-38-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партейни вахарен, культуран, промышленностен отделий — 3-42-30; Юрта боахамийн письмойн отделий—3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательстви типографи. Революци проспект, 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-90; зам. редактора—3-38-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05067. Заказ № 1949.